

**LATIN ƏSASLI YENİ
TÜRK ƏLİFBASI
VƏ
I BAKI TÜRKOLOJİ
QURULTAYI**

BİBLİOQRAFIYA

Bakı-2006

MÜNDƏRİCAT

Tərtibçilərdən.....	3
1926-cı il I Bakı Türkoloji Qurultayı haqqında söz.....	4
“Birinci Türkoloji Qurultayın 80 illik yubileyi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı.....	11
Kitablar.....	13
Azərbaycan və başqa türk dillərində.....	13
Rus dilində.....	14
Dövri mətbuat və məcmuələrdə çap olunan materiallar.....	16
Azərbaycan və başqa türk dillərində.....	16
Rus dilində.....	28
Başqa dillərdə.....	29
Köməkçi göstərici.....	30
Müəlliflərin əlifba göstəricisi.....	30
Sərlövhələrin əlifba göstəricisi.....	33

TƏRTİBÇİLƏRDƏN

Azərbaycan elm və mədəniyyət tarixində, eləcə də repressiya tarixinin öyrənilməsində 1926-cı il I Bakı Türkoloji qurultayının materialları önəmli rol oynayır. İlk dəfə çap olunan “Latın əsaslı yeni türk əlifbası və I Bakı Türkoloji Qurultayı” adlı bibliografiyada XIX-XX əsrlərdə yeni əlifba uğrunda mübarizəni əks etdirən materiallar əhatə olunmuşdur.

Mövzunun tarix boyu aktualıq və əhəmiyyətini nəzərə alaraq bibliografiyada materiallar xronoloji qaydada verilmişdir. Göstəricidə ədəbiyyat aşağıdakı əsas bölmələrdə qruplaşdırılmışdır:

Kitablar

- Azərbaycan və başqa türk dillərində
- Rus dilində

Dövri mətbuat və məcmuələrdə çap olunan materiallar

- Azərbaycan və başqa türk dillərində
- Rus dilində
- Başqa dillərdə

Köməkçi göstərici

- Müəlliflərin əlifba göstəricisi
- Sərlövhlərin əlifba göstəricisi

Göstərici filoloqlar, şərqşünaslar, tarixçilər, kitabxanaçılar və geniş oxucu auditoriyası üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Göstərici haqqında irad və təkliflərini göndərən mütəxəssislərə və oxuculara əvvəlcədən minnətdarlığımızı bildiririk. Bütün rəy və təkliflərinizi M.F. Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasına (Az-1000, Bakı şəhəri, Xaqani 29) göndərməyinizi xahiş edirik.

1926-cı il BAKI TÜRKOLÖJİ QURULTAYI HAQQINDA SÖZ

I Türkoloji qurultay mühüm tarixi dövrdə keçirildi. Təfsilata varmadan bu tarixi dövrü belə mənalandırmaq olar.

...1926-cı il I Bakı Türkoloji qurultayı hər şeydən öncə bir *siyasi tarixdir*. Yeni qurulmuş (cəmi 9 ill) imperiyanın – Sovetlər İttifaqının, imperiyanın yerində yeni qurulmuş cümhuriyyətin - Türkiyə Cümhuriyyətinin (cəmi 2 ill), eləcə də Avropanın ideoloji savaşının önəmli bir parçası I Türkoloji qurultaydır. Sovet imperiyasında slavyan-lardan sonra kəmiyyətə ikinci olan türklərə qarşı yönəlmiş dil, əlifba, mədəniyyət pərdəli mankurtlaşdırma, soyqırım və emiqrasiya siyasəti, Türkiyə Cümhuriyyətinin türk xalqları ilə bircə türk xalqlarının birliyinin konsepsiyası olacaq dil, əlifba, mədəniyyət siyasəti və Avropanın (konkret olaraq Fransa, Almaniya və İngiltərənin) Şərqlə və Sovetlərə qarşı strategiyasının müəyyənləşməsində I Türkoloji qurultayın müstəsna rolu və əhəmiyyəti var.

I Bakı Türkoloji qurultayı *türkologiya elmi tarixinin* XX əsrdə yeni başlangıcıdır. O zaman əsrin gəlişindən 25 il keçsə də, rəsmi tarixi *Kaşqarlı Mahmudun* 1071-ci ildə işıq üzü görmüş məşhur «Divani-lüğəti-türk» əsərindən başlayan türkologiya elminin yeni dünya, yeni siyasət və metodlarla bağlı çağdaş dövrü məhz bu tarixlə bağlıdır. Çağdaş türkologiya elminin prelüdü olan I Türkoloji qurultay türk ədəbi dili, əlifba, termin məsələlərində, eləcə də tarix, ədəbiyyat istiqamətlərində çox önəmli və ibrət dolu bir başlanğıc kimi tarixləşmişdir.

Nəhayət, 1926-cı il I Türkoloji qurultay məzmunca kədərli, hüznü bir tarix, *insanlıq dramıdır*. 100-dən artıq iştirakçısının, seçmə alim və mütəfəkkirinin əksəriyyətinin həbsi və fiziki məhvi ilə bitən bu qurultay yaxın tarixin ən böyük ziyalı-alim soyqırım sənədidir, 30-cu illərin Sovet-Stalin diktatura rejiminin tarixi üçün ittihamdır.

Bu anlamda I Bakı Türkoloji qurultayı *faciə-roman*, mahiyyətə ağırlı-acılı rekviyemdir.

I Dünya müharibəsində məğlub olmuş Rusiya imperiyasını kommunist imperiyası əvəz etmiş, daha dəhşətli gələcəyi olan xalqlar həbsxanası yaradılmışdı. «Ayır-buyur», «Parçala hökm sür» siyasətini əlində rəhbər tutan bu imperiya parçalamaq üçün hökm sürməyi, hökm sürmək üçün parçalamağı özünün əsas qayəsi kimi qəbul etmişdi. Keçmiş Rusiya ərazisində 1917-ci il inqilabından sonra yaradılan milli respublikalar, o cümlədən Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti cəmi 2 il yaşamış və öz beşində boğulmuşdu. 1920-ci ildən başlayan, əslində 30-cu illərdə daha geniş cəbhədə hücumla keçən «qırmızı terror»un totalitar ideologiyasının əzmə, məhvetmə mövqeyindən, milli müstəqillik düşüncəsindən, milli varlıq təfəkkürünə və demokratiya ideyalarına, bu ideyaların daşıyıcısı olan insanlara qarşı çevrilmişdi. Mövculduğunun iki ilində qısa müddət olsa da, millətin tarixində ildırım kimi çıxan və bütün tarixə işıq saçan parlaq milli Cümhuriyyət dövrünü milli, özünüdərk, istiqlal və demokratiya ənənələrini tam sürətlə qırmaq, məhv etmək mümkün deyildi. Başqa bir tərəfdən nə şəkildə olursa olsun, Trotski, Buxarin, Zinovyev, Kamenev və b. siyasi liderlərlə bağlı olan müxalif kommunist cəbhəsinin varlığı İ.Stalinə sovetlərin ilk illərində hərtərəfli dağıdıcı hücumla imkan vermirdi.

Yetişmə, hazırlıq taktikası seçən və bünövrəsi V.İ.Lenin tərəfindən qoyulan, siyasi varisi İ.V.Stalin tərəfindən uğurla davam etdirilən, avtoritar və totalitar rejim strateji planda böyük və qanlı proqramlar hazırlayırdı. Bura Rusiya idi, kommunist Rusiyası və Sovet Sosialist Respublikalar İttifaqı – SSRİ adı ilə Avrasiyanın dəhşətləri tezliklə bilinəcək yeni dövlət qurumu idi.

Avrasiyanın başqa bir guşəsində yeni respublika dövlət quruluşu yaradılmışdı. Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətindən sonra yalnız islam Şərqində deyil və ümumən, bütün Şərqdə böyük demokratik cümhuriyyət – Türkiyə respublikası yaranmışdı. Böyük lider Mustafa Atatürkün hərbi və siyasi rəhbərliyi ilə yaradılmış Türkiyə respublikası dağılan və parçalanan Osmanlı imperiyasının xarabalığı üzərində ucalan türk islam xalqının mühüm hissəsinin yaşayacağı və yeni həyat quracağı milli təməlli demokratik məramlı dövlət idi.

Bu dövlət Atatürkün prinsipləri ilə idarə olunmağa başlayırdı. Dünya demokratik dəyərləri ilə yanaşı milli dəyərləri və ortaya qoyan və milli mədəniyyət platformasına böyük önəm verən Atatürk öz inqilablarını hazırlayırdı. Bu inqilabların ən böyük düşmənləri - dışarıdan imperiya qüvvələri, müstəqil Türkiyəni istəməyən qüvvələr idisə, daxildə ən böyük düşmən fanatizm, xürafat, gerilik, cəhalət idi. Uzun illər davam edəcək bu mübarizə yalnız islam Şərqində deyil, bütün Avrasiyanın taleyində çox mühüm rol oynayacaqdır. Çox qısa bir xülasəsinə verdiyimiz mürəkkəb zaman kontekstində I Bakı Türkoloji qurultayının keçirilmə səbəbləri, məqsədi və amalı daha aydın görünür.

Şübhəsiz ki, başda İ.V.Stalin olmaqla kommunistlərin başlıca vəzifəsi Türkiyəyə yardım adı ilə türklüyə və Türkiyəyə qarşı hücum platformasını müəyyənləşdirmək idi. Türkiyəni kommunistləşdirmək planının bir hissəsi də bu qurultay idi. Türkoloji fikrin və siyasətin elmi baxımdan dərinədən öyrənilməsi gələcək üçün çox ciddi əhəmiyyət kəsb edirdi.

20-ci illərin sonu və 30-cu illərdə demək olar ki, repressiyaya uğrayan, həbslərdə çürüyən türkoloqların böyük əksəriyyəti 1926-cı il I Bakı Türkoloji qurultayının nümayəndələri idi. Bu gün ruhları qarşısında sayğı və minnətdarlıqla baş əydiyimiz türkoloqlar, türklük mütəxəssisləri öz milli ideyalarının qurbanı olan türklük və türkologiya şəhidləridir.

Dinindən, dilindən və irqindən asılı olmayaraq biz bu böyük insanlara minnətdarıq və onların ruhu qarşısında baş əyirik.

Atatürkçülüyn və marksizm-leninizmin üz-üzə dayandığı qurultay siyasi, strateji məqsəd və əhəmiyyət daşısa da, elmi-türkoloji baxımdan daha böyük rol oynayır.

M.Rəsulzadə başda olmaqla Azərbaycan siyasi mühacirlərinin qurultaya mənfi qiymət verməsini də qeyd etmək lazımdır.

«Bolşevik türkcülüynü», «kommunist millətçiliyini» dərinədən araşdıran M.Rəsulzadənin, Mirzə Bala Məmmədzadənin qurultaya baxışları siyasi nöqteyi-nəzərdən olduqca əhəmiyyətlidir. Moskvanın düşmən kimi hədəf seçdiyi və qəbul etdiyi başda M.Ə.Rəsulzadə olmaqla Türkiyədə mühacir müsavətlərinin hələ qurultaydan əvvəl qurultayı hazırlayan təşkilat tərəfindən tənqid olunması təsadüf deyil. Bu tənqid hədəflər, pantürkist adlandırılan insanlar içində Ənvər Paşanın da adının keçməsi tamamilə təbii idi (bax: V borbe za noviy tyurkskiy alfavit (s1. statey; pod obşey redaksiyey M.Pavloviça), Moskva, 1926).

Bizcə, bu qurultay yalnız sovet ideologiyasının qələbəsi sayıla bilməz. «Əlifbanın latınca, terminlərin rusca, lisanın proletarca» olması fikri I Qurultayın bilinən, görünən tərəfidir.

Başqa bir tərəf qurultay iştirakçısı alman T.Menzelin baxışlarında əksini tapan alman-Avropa baxışı, tam başqa bir baxış Atatürkün baxış bucağı və aldığı qərarlar idi.

Doğrudan da, tarixi verdiyi dərslərlə ibrətlidir və elə də öyrənilməlidir. Bu dərsləri biryönlü, berrəngli anlamaq yeni nəsilləri doğru yola istiqamətləndirə bilməz.

İllər keçəcək. Çox sular axacaq, çox da qanlar... Tarix Lenin-Stalin yolunun çıxmaza getdiyini ortaya qoyacaq.

Avrasiyada gün-gündən güclənən Türkiyənin yanında müstəqil Türk dövlətləri dayanacaq və Türk Dünyası anlayışı xəyallardan, arzulardan gerçəklilyə çevriləcəkdir.

Ancaq o vaxta çox var. Hələ 1926-cı ilin 26 fevralıdır. Azərbaycan Sovet Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində I Türkoloji qurultay öz işinə başlayır. İnsanlarda ümid, alimlərdə coşğun həvəs, siyasət sükancılarında strateji plan və proqramlar bu qurultayı canlı Şekspir faciəsinə bənzədirdi. Bu canlı teatr səhnəsinin faciəli qəhrəmanları bir-bir səhnəyə çıxırdı. Türkoloq alimlər XX yüzilliyin ilk böyük elmi etiraflarını edir, gələcək araşdırma borclarını və vəzifələrini açıqlayır, fikirlərin toqquşması elm üföqlərinə yeni işıq, ziya salırdı. Hər iki qütbədən olan siyasətçilərin bəxti gətirmişdi. İstiqbarat, bilgi, xəbər dolu qovluqlar aşıb-daşırdı.

131 nəfər nümayəndənin iştirak etdiyi qurultay **17** iclas keçirdi, Türk Dünyasının dilinə, tarixinə, etnogenezinə, etnoqrafiyasına, ədəbiyyat və mədəniyyətinə həsr olunmuş 38 məruzə dinlənilədi.

Qurultaya fəxri üzv kimi dəvət olunmuş böyük türkoloq **Əli Bəy Hüseynzadə**, məşhur nəzəriyyəçi **N.Marr**, sovet ideologiyasının rəhbərlərindən **A.V.Lunaçarski** rəyasət heyətinə seçildi.

T.Menzel I Türkoloji qurultayın məşhur türkoloq **V.Radlovun** şəərəfinə keçirilməsini təklif etdi və bu təklif S.Ağamalıoğlu tərəfindən qəbul edildi. Bununla bərabər Türkiyəli nümayəndələr qurultayın **İsmail Bəy Qaspiralının** şəərəfinə keçirilməsinin təklif etdilər.

Bələliklə, I Türkoloji qurultayın **İsmayıl Bəy Qaspiralı** və **V.Radlovun** şəərəfinə keçirilməsi qərarlaşdırıldı.

Qurultay dəvət olunanlar içərisində adlı-sanlı şərqşünas-alimlər **F.Köprülüzadə**, **A.E.Krımski**, **N.N.Poppenin**, **L.Ligetinin**, **N.Aşmarinin** də olması, qurultayın tarixi dəyərini daha da artırırdı.

Qurultayın işində iştirak edən Sovetlər Şurası Mərkəzi İcra Komitəsinin sədri Q.Musabəyov hökumət adından qurultayı salamladı.

Görkəmli türkoloq alimlərdən **V.V.Bartold** «Türk xalqlarının tarixinin müasir vəziyyəti və öyrədilməsinin yaxın vəzifələri», **S.F.Oldenburq** «Türk xalqları arasında ölkəşünaslıq işlərinin metodları», **A.A.Müller** «Türk xalqlarının təsviri sənəti haqqında», **F.Köprülüzadə** «Türk xalqlarının ədəbi dillərinin inkişafı», **A.N.Samoyloviç** «Türk dillərinin öyrənilməsinin müasir vəziyyəti və yaxın vəzifələri», **B.Çobanzadə** «Türk ləhcələrinin yaxın qohumluğu haqqında», eyni zamanda «Elmi terminologiya sistemi haqqında», **H.Zeynalli** «Türk dillərində elmi terminologiya sistemi haqqında», **A.R.Zifeldt-Simunyaqi** «Türk dillərində elmi terminologiyanın yaranma prinsipləri məsələsi haqqında», **S.Y.Malov** «Qədim türk dillərinin öyrənilməsinin müasir vəziyyəti və perspektivləri», **F.Ağzadə** «Türk dillərində düzgün yazı», **N.F.Yakovlev** «Türk millətlərinin sosial və mədəni şəraitləri ilə bağlı əlifba sisteminin qurulması problemləri», **C.Məmmədzadə** «Türk xalqlarının əlifba sistemləri haqqında», **Kemanov** «Türk dillərinin tədris metodikasının əsasları», **N.N.Poppe** «Türk dillərinin altay dillərinin qarşılıqlı qohumluğu məsələsinin tarixi və müasir vəziyyəti», **H.Şərəf** «Ərəb və latın sistemli şriflər və onların türk-tatar xalqları üçün tətbiqi məsələləri», **T.Menzel** «Balkan türkləri ədəbiyyatının öyrənilməsinin yekunları və perspektivləri» mövzularında maraqlı elmi məruzələrlə çıxış etdilər.

Qurultayda görkəmli dilçi-alim fonetist **L.V.Şerbann** «Orfoqrafiyanın əsas prinsipləri və bunların sosial əhəmiyyəti» və «Ana dili tədrisinin metodikasında ən yeni cərəyanlar» adlı məruzəçi nəzəri baxımdan diqqətəlayiq idi. Erməni dilçisi **R.Y.Acaryann** «Türk və erməni dillərinin qarşılıqlı təsiri» mövzusunda məruzəsi türk dilinin erməni dilinə tarix boyunca bütün dil səviyyələri üzrə təsirinin açıqlanması üzərində qurulmuşdu. Əski ermənicədən (qrabardan) yeni ermənicəyə (aşqrabara) keçidin əsas səbəbi və dil stimulu türkcədir – ideyası R.Açaryannın məruzəsinin ana xətti idi.

Alim obyektivliyinin etirafı kimi səslənən bu məruzə bu gün də zəhərli erməni şovinst millətçi ideologiyasına və tarixi təftiş və inkar yoluna qarşı ən güclü elmi arqument kimi əhəmiyyətlidir.

I Bakı Türkoloji qurultayda türk dillərinin yeddi böyük problemi müzakirə olundu:

1. Əlifba məsələsi;
2. İmla-orfoqrafiya problemi;
3. Termin məsələsi;
4. Tədris-metodika məsələsi;
5. Qohum və qonşu dillərin qarşılıqlı əlaqəsi və interferensiya problemləri;
6. Türk dillərinin ədəbi dil problemləri, o cümlədən ortaq ədəbi dil məsələsi;
7. Ulu dil nəzəriyyəsi və türk dillərinin tarixi problemləri.

Ən ümumi şəkildə həmin problemlərin xülasəsi belədir.

1. Əlifba problemi. Türk maarifçilərinin XIX yüzillikdən bəri apardığı yeni əlifba məsələsi iki qola şaxələnmişdi: ərəb və latın qrafikası əsasında türk əlifbası.

Uzun mübahisələrdən sonra səs çoxluğu və fikir üstünlüyü ilə latıncılar qalib gəldi. Latın əlifbasını qəbul etməklə o zaman ərəb əlifbasını işlədən Türkiyədən ayrılmağı nəzərdə tutan yuxarı sovet siyasi dairələrinin əsas fikri nə olursa olsun əlifbanı dəyişmə, türklərin bir-birindən uzaqlaşma ənənəsinin əsasının qoyulması idi.

Əlifba islahatı bir ucu Füzuliyə qədər uzanan tarixi problemdir, türk dili və əlifba məsələsidir («Qələm olsun ol katibi-bəd təhririn, Ki fəsadi-qələmi sözümlər şur eylər...»).

Modern çağda bu problemi ilk dəfə qaldıran və təcrübi olaraq gerçəkləşdirən Mirzə Fətəli Axundzadə olmuşdur. İ.Qaspıralının, Ü.Hacıbəylinin, C.Məmmədquluzadənin, M.Şahxatınskinin, F.Köçərlinin, Ə.Topçubaşlının, A.Şaiqın, V.Xülflunun... maarifçilik, cədidçilik fəaliyyətlərində əlifba, ana dili və onun tədrisi problemi ön sıralarda olmuşdur.

Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti dövründə (1918-1920) əlifba müzakirələri yenidən siyasi gündəliyə gəlmişdi. Ərəb əlifbasının təshihə, təkmilləşdirilməsi və ya yeni latın əsaslı əlifbaya keçilməsi «Azərbaycan» qəzetində müzakirəyə çıxmışdır. Həmin müzakirələrin davamı olaraq 1920-ci ildə S.M.Qənizadə, H.Şahatlı, V.Tomaşevski və milli şair Hüseyn Caviddən ibarət yeni əlifba komissiyası yaradıldı. Fransız türkoloq P.Juze komissiya başçısı idi. 5 yanvar 1921-ci ildə Azərbaycan Maarif Komissarlığı əski əlifbadan yeni əlifbaya keçmək haqqında qərar verdi. 1922-ci ilin aprelində «Yeni türk əlifbası» komitəsi yaradıldı. Komitəyə Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin başçısı Səməd Ağamalıoğlu rəhbərlik edirdi.

Yeni əlifba komitəsinin Türkünə, İdil (Volqa) boyu ölkələrinə, Xivə və Krım hökumətlərinə müraciəti oldu. Bu müraciətin əsasında yeni əlifbaya keçmək məsələsi dayanırdı.

20 oktyabr 1923-cü ildə Azərbaycan hökuməti «Yeni türk əlifbasının dövlət əlifbası kimi qəbul edilməsi» adlı qərarını elan etdi.

16 mart 1925-ci ildə Azərbaycanda Sovetlər Qurultayının qərarı ilə birinci dərəcəli məktəblər latın əlifbasına keçmişdi. Qurultayın elmi, siyasi, maliyyə və b. təşkilat məsələləri bütün təfərrüatı ilə Moskvada hazırlanmışdır. 1926-cı ilə qədər vəziyyət belə idi. Bu tarixi konteksti nəzərə almadan qurultay dəyərləndirmək çətindir.

Göründüyü kimi, Sovet hökuməti artıq I qurultay ərəfəsində kəşfiyyat xarakterli nəbz yoxlaması aparmış, latın əlifbasına keçməyin təbliğini 20-ci illərin əvvəlindən başlamışdı. Ərəb əlifbasını ləğv etmək hədəf seçilmiş, kiril əlifbasının gələcək yolunu açmaq üçün latın əlifbası məsələsi ön plana gətirilmişdi. Moskva Ankarının ərəb əlifbasından yeni əlifbaya keçməsinə ağılna belə gətirmirdi. Atatürkün uzaqgörənliyi və siyasi çevikliyi kommunistləri çaşırdı.

Yalnız Əli bəy Hüseynzadədən, Fuad Köprülüdən deyil, alman F.Menzelden, V.Radebolddan, Azərbaycanlı İ.Hikmətdən, macar Y.Messarosdan məsləhətlər almış, fikir mübadiləsi aparmış, qurultayı dərinlən araşdıraraq əlifba inqilabına qərar vermiş Atatürk müasir mədəniyyətin, inqilabi konsepsiyasının önəmli prinsipi olan əlifba inqilabını etməyi bacarmışdır.

1937-1940-cı illərdə İ.V.Stalinin yenidən türklərin əlifbasını dəyişərək kiril-rus əlifbasına keçməsi, dilin adını dəyişdirməsi sovet repressiya siyasətinin və ümumən, totalitar rejim ideologiyasının tərkib hissəsidir.

2. İmla-orfoqrafiya məsələsi.

Bir prinsip olaraq fonetik prinsip, yəni «danışdığın, eşitdiyini kimi yaz» prinsipi daha çox tərəfdar tapdısa da, yeri gəldikcə morfoloji, tarixi-ənənəvi prinsiplərdən də istifadə üzərində daha çox dayanıldı.

3. Termin məsələsində 4 qrupa ayrılan alimlərin əsas mübahisəsi ərəbləşmə, farslaşma (1), Avropalaşma (2), türkləşmə (3), demokratlaşma (4) istiqamətində idi. Bu problemin elmi və ictimai-siyasi mahiyyətini dəqiq verən türkoloq B.Çobanzadənin prinsipləri digər məruzəçilərlə birlikdə belə bir qənaətin formalaşması üçün zəmin yaratdı:

Termin yaradıcılığı hər 3 mənbəyi – ümumtürk, ərəb-fars, rus-Avropa qaynaqlarına üz tutmalıdır;

- termin yaradıcılığında əsas qaynaq türk dillərinin öz daxili potensialı olmalıdır və yeri gəldikcə, beynəlmiləl fondan və arxaik qaynaqlara da müraciət etməlidir;

- alınma kök sözlərə üstünlük verilməlidir, onlar fonetik tərcümə prinsipi ilə verilməlidir (ahəng qanunu, cingiltiəşmə və s.);

- alınan sözlərdə ortaqlıq prinsipinə əməl edilməlidir və beynəlmiləl fond əsas götürülməlidir;

- hərfi tərcümə – kalka yolundan imkan daxilində istifadə edilməli və beynəlmiləl fond əsas götürülməlidir;

- mürəkkəb ixtisaslarda türk dilinin əsas qanunlarına istinad edilməlidir və s.

4. Tədris-metodika məsələlərində ana dilinin tədrisinin Avropa standartları ilə milli ənənəni birləşdirən tədrisə üstünlük verilməsindən daha çox bəhs olundu və milli dərslərin zəruriliyindən danışıldı.

5. Qohum və qonşu dillərin müasir elmi metodlarla öyrənilməsi müzakirə edildi və bu sahənin altayşünaslıq, komparativistika sahəsindəki perspektivləri göstərildi.

6. Türk ədəbi dillərinin norma və üslub xüsusiyyətləri üzərində dayanan türkoloqların ortaq ədəbi dil və ya ünsiyyət dili və onun təbii-elmi prinsipləri üzərindəki fikirləri diqqəti cəlb etdi.

7. Türk xalqlarının ana yurdu problemi, dil tarixinin fonetik, morfoloji leksik və sintaktik səviyyələrdə öyrənilməsi, türk etimoloji lüğətlərinin yaradılması, tarixi qrammatika əsərlərin yazılması və s. məsələlərinin öyrənilməsi və bu sahədə ortaq fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi qərarlaşdırıldı.

Qurultay türk tarixinin, türk etnoqrafiyasının, türk təsviri sənətinin öyrənilməsi ilə bağlı məruzələr, çıxışlar elmi dəyəri və bu gün də əhəmiyyətini itirməyən elmi sanbalı ilə seçilir. T.Menzelin (alman), V.Radeboldun (alman), Y.Messarosın (macar), İ.Omarovun (qazax), X.Oşayevin (çecən), Zifelt-Simumyaqinin (eston), M.P.Pavloviçin (yəhudi), M.P.Petrovun (çuvaş), Ş.Rəhiminin (özbək), İ.Sədrinin (özbək), Q.E.Sədinin (tatar), Xalid Səidin (özbək), Ə.Canıbəyevin (noqay), B.S.Suleyevin (qazax), Ş.Manatovun (başqırd), M.Nədimin (Kırım tatarı), N.Q.Katanovun (xakas), D.Korkmazovun (kumık), X.K.Kosiyevin (kalmık), Z.K.Malsatovun (inçuş), V.B.Tomaşevskinin (rus) qurultayın işində və müzakirələrində iştirak etməsi qurultayın səviyyəsi, coğrafiyası haqqında tam təsəvvür yaradır.

Qurultayın qəbul etdiyi bəyannamələr onun tarixi əhəmiyyətini ortaya qoydu.

Latın qrafikası əsasında yeni türk dillərinin müqayisəli təhlili və başqa dil ailələri ilə qarşılaşdırılmalı öyrənilməsi haqqında, ana dili tədrisinin metodikası bəyannamələri, V.V.Bartoldun «Türk xalqları tarixinin müasir vəziyyəti və öyrənilməsinin yaxın vəzifələri» məruzəsi əsasında qəbul edilən qətnamə, eləcə də ölkəşünaslıq məruzəsi üzrə, orfoqrafiya haqqında, türk dilində elmi terminologiya sistemi haqqında bəyannamələr qəbul edildi. Etnoqrafiya komissiyasının və təşkilat komissiyasının yaradılması da mühüm addımlar kimi qeyd edilməlidir.

Böyük özbək türk şairi *Əlişir Nəvainin* 500 illik yubileyini keçirmək üçün də 10 nəfərlik komissiya yaradıldı. 4 mart 1926-cı ildə, I iclasdan sonra qurultay tam tərkibdə Nəvainin 500 illik yubileyinə həsr olunmuş təntənəli gecədə iştirak etdi.

6 mart 1926-cı ildə I Bakı Türkoloji qurultay öz işini bitirdi və tarixə qovuşdu. Səmərqənddə keçiriləli olan II qurultay baş tutmadı.

Rus sovet imperiyasının bu və ya digər şəkildə missioner fəaliyyətini nəzərə almaqla türkoloq, tarixçi, filoloq, etnoqraf alimlərin professional baxımdan dərin, maraqlı məruzə və çıxışlarının əhəmiyyətini qeyd etməmək olmaz. Milli türkoloq və mütəxəssislərin əqidəyə söykənən yaradıcılıq axtarışları, gələcəyə yönəlik proqram xarakterli mülahizə və fikirləri diqqəti cəlb edir.

Hər bir türk üçün, ümumən türklük üçün böyük əhəmiyyəti olan qurultay yüksək sovet siyasi orqanları üçün də çox əlamətdar oldu. Atatürkün qurultayı diqqətlə izlədiyi və materiallarla dəqiq tanış olduğu indii yaxşı məlumdur. Nə böyük qurbanlar, nə imperiya fitnə-fəsadları 1926-cı il I Bakı Türkoloji qurultayının böyük ictimai-siyasi, mədəni, tarixi əhəmiyyətinin əksildə bilmədi.

Qurultayın tarixi əhəmiyyəti yalnız adı çəkilən dövlətlər və millətlər üçün deyil, bütün dünya siyasəti, ümumşərq taleyi üçün çox ciddi əhəmiyyət kəsb etdiyindən qurultayın əks-sədası tezliklə bütün dünyaya yayıldı. İllər keçdikcə bu əks-sədanın böyüyüb artması təsadüfi deyildi.

Ortaq əlifba, ortaqlıq ədəbi dil terminologiya problemlərinin böyük diapazonda qoyuluşu və həlli yolları yalnız türkologiyanın deyil, ümumiyyətlə, Şərqlə bağlı elmlərin və şərq siyasətinin əsasında dayanan təməllərdən biri oldu.

Şübhəsiz ki, ayrı-ayrı məram və məqsədlərin Avropa və Türkiyədə keçirilən türkoloji elmi məclisləri də I Bakı Türkoloji qurultayından ayrı düşünmək mümkün deyil.

I Bakı Türkoloji qurultayından sonra 1927-ci ildə Kırmda, 1928-ci ildə Səmərqənddə, 1930-cu ildə Almatıda imla konfransları, 1932-ci ildən başlayaraq keçirilən Türk Dili Konqresləri, 1976-cı ildə Almatıda, 1980-ci ildə Daşkənddə, 1988-ci ildə Aşqabadda keçirilən sovet türkoloji konqresləri I Bakı Türkoloji Qurultayının təsiri ilə keçirilmiş mühüm elmi tədbirlərdir.

SSRİ-də keçirilən böyük türkoloji simpozium və konfranslarda I Bakı Türkoloji Qurultayı, onun qərarları orada söylənən elmi mülahizələr və sınaq edilmiş elmi mühakimələr döndə-döndə təkrarlandı.

1996-cı il sentyabrın 23-27-də Ankarada keçirilən III Uluslararası Türk dili qurultayının xüsusi bir iclası I Bakı Türkoloji qurultayına həsr olundu. Və qurultayda qərara alındı ki, I Bakı Türkoloji Qurultayının bütün materialları, eləcə də onun dünyada yaratdığı təsiri, əks-sədanı əks etdirən materiallar çap olunsun.

Qurultayın xüsusi 70 illiyinə həsr olunmuş elmi məclis 1996-cı ildə Ankarada gerçəkləşdi (bax: 1926 Bakı Türkoloji Konqresinin 70 yıl dönümü toplantısı (29-30 Kasım 1996), Ankara, 1999). Burada həmin konfransa məruzələrlə çıxış etmiş mərhum S.Kazımoğlunun, C.Həsənlinin, M.Önərin, F.Dəmirəlin, K.V.Nəriman-oğlunun, M.Tokərin, K.Acarın, N.Nəsibzadənin, T.İsmayıloğlunun, H.Əhmədovun, F.Tamirin məqalələri toplanmışdır. Tədbirin təşkilatçısı Türk Dil Kurumu olmuşdur.

Azərbaycan prezidenti *İlham Əliyevin* I Bakı Türkoloji qurultayının 80 illiyi ilə bağlı verdiyi qərarın (2005, noyabr) əhəmiyyətini vurğulamaq istərdik. İnanırıq ki, türkologiya haqqında ilk prezident fərmanı bu elmin inkişafı üçün çox faydalı olacaqdır.

...Yeni minilliyi və yeni XXI yüzilliyin ilk illərini yaşayırıq. Yaxın gələcəkdə bütün elm və sənət sahələri kimi türkologiya da, türklük də yeni problemlərlə, yeni şərtlərlə üzləşəcəkdir. Zamanın və insanlığın problemlərini həll edərkən türkologiyanın yaddaşında bir böyük elmi məclis öz vüsəti, faciəsi və ibrətli taleyi ilə həmişə yaşayacaq, əbədi məktəb rolunu oynayacaqdır.

Bu məktəb və böyük elmi məclis 1926-cı il 26 fevral – 6 martda keçirilmiş I Bakı Türkoloji qurultayıdır. Yaddaş ölmür. O insanlığa, sabaha, inkişafa, milli özünüdərkə, humanizmə, demokratiyaya işıq salır, insanları yaşamağa, yaratmağa ümidləndirir.

* * *

Biz qurultayın stenoqramını olduğu kimi Azərbaycan türkcəsinə çevirdik. Ancaq nəzərə almaq lazımdır ki, qurultayın mənzərəsi yalnız bu stenoqram deyil. Bir sıra məruzələrin yalnız qısa xülasəsinin (məsələn, R.Açaryan) verilməsi və ya heç verilməməsi (məsələn, Əli bəy Hüseynzadə) və ya iştirakçıların tam siyahısının olmaması (məsələn, Ənvər Paşanın qurultayda iştirakı və ya yeganə qadın nümayəndə Ayna Sultanovanın orada olması və s.), eləcə də qurultayın qurultaydan öncə və sonrakı əks-sədası və mənzərəsi I Bakı Türkoloji qurultayını tam şəkildə öyrənmək üçün zəruridir. Stenoqramın tərcümə mətnini hazırlayarkən, Ə.Hüseynzadənin mətnini tədqiqatçı-alim Ofelya Bayramlının «Qərbin iki dastanında türk» (Bakı, 1998) kitabından götürdük.

İştirakçıların o zamanların mərkəzi və yerli orqanlarda nəşr etdikləri məqalələr, xatirə və qeydlər çox maraqlıdır. Alman türkoloqu T.Menzelin qeydləri və raportu, eləcə də başqa qaynaqlar çox əhəmiyyətlidir.

Mənim və *Əlihəydar Ağakışiyevin* ruscadan tərcümə etdiyi stenoqramın materiallarını Türkiyəli alim, professor *Mustafa Önər* Türkiyə türkcəsinə çevirmişdir. Kitab bu günlərdə Türk Dil Qurumu tərəfindən çap ediləcəkdir.

Professor Kamil Vəli Nərimanoğlu

Birinci Türkoloji Qurultayın 80 illik yubileyi haqqında:
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı // Azərbaycan.- 2005.- 10
noyabr.

2006-cı ilin fevral ayında Bakıda Birinci Türkoloji Qurultayın keçirilməsinin 80 illiyi tamam olur. Qurultay türkdilli xalqların tarix və etnoqrafiyasının, dil və ədəbiyyatının aktual problemlərinin həllində mühüm rol oynamış, bu xalqların mədəni inkişafında yeni bir mərhələnin təməlini qoymuşdur. Qurultayda müzakirə obyektini olan problemlər arasında türk dillərinin əlifba, orfoqrafiya və terminologiyası məsələləri xüsusi yer tutmuş, bu sırada isə yeni əlifbaya keçidi təmin etmək başlıca məqsəd olmuşdur.

Əlifba islahatı məsələsi Azərbaycanda XIX əsrdən başlayaraq Mirzə Fətəli Axundov başda olmaqla dövrün tərəqqipərvər ziyalıların diqqət mərkəzində dayanmışdır. Həmin dövrdən etibarən Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafını müəyyənləşdirən Avropa yönümlü maarifçilik hərəkatının nümayəndələri latın qrafikası əsasında tərtib olunmuş əlifba ideyası uğrunda mübarizə aparmışlar. Məhz buna görə belə mütərəqqi hərəkatın önündə gedən Azərbaycanın əlifba islahatlarının həyata keçirilməsində də qabaqcıl mövqe tutması təbii hal kimi qarşılanmalıdır. Hələ 1922-ci ildə Azərbaycan Hökumətinin qərarı ilə yaradılmış "Yeni türk əlifba komitəsi"nin söyləri nəticəsində 1923-cü ildən etibarən latın əsaslı əlifbaya keçmə prosesi sürətlənmiş, bu isə yeni əlifbaya keçidlə bağlı tərəddüd edən türkdilli xalqların daha mütəşəkkil fəaliyyətinə təkan vermişdir. Bu baxımdan türk dünyasında uzun illər ərzində aparılan mübahisə və müzakirələrə son qoymuş Türkoloji Qurultayın artıq dünya türkologiyasının mərkəzinə çevrilən Bakıda keçirilməsini qanunauyğun hal hesab etmək mümkündür. Qurultaydan sonra yeni əlifbanın tətbiqi xüsusilə geniş vüsət alsa da, təəssüf ki, 1940-cı ildə siyasi motivlərə görə qəti olaraq dayandırılmışdır.

Bununla belə, Azərbaycan xalqının qabaqcıl nümayəndələri sonralar da dilimizin inkişafı yolunda öz imkanları daxilində bu və ya digər dərəcədə fəaliyyət göstərmişlər. Əllinci illərin siyasi ab-havasında meydana çıxan yumşalma ana dili ilə bağlı proseslərin müsbət istiqamətdə sürətlənməsinə müəyyən təsir göstərmişdir. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişindən sonra isə dilimizin inkişafı yeni mahiyyət kəsb etmişdir.

Bu proses Azərbaycan dilinin tərəqqisində növbəti mərhələnin başlanğıcı olmuşdur. Həmin illərdən etibarən Azərbaycan dilinin istifadə dairəsi genişlənmiş, onun tədrisi və tədqiqi ilə məşğul olan müəssisələrə xüsusi qayğı göstərilməyə başlanmışdır. Azərbaycan dili sabiq Sovet İttifaqı xalqlarının dilləri arasında öz ölkəsinin konstitusiyası ilə təsbit edilmiş az sayda dövlət dillərindən biri olmuşdur.

Müstəqillik illərində dilimiz sözün əsl mənasında dövlət dili statusu qazanmışdır. Heydər Əliyev tərəfindən imzalanmış "Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında" 18 iyun 2001-ci il tarixli 506 nömrəli və "Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili gününün təsis edilməsi haqqında" 9 avqust 2001-ci il tarixli 552 nömrəli müvafiq fərmanlar isə ana dilimizin inkişafında mühüm istiqamətverici sənədlər hesab edilə bilər. Bütün bunlar Türkoloji Qurultayın qərarlarının məntiqi davamı olmaqla həmin qərarların tarixi əhəmiyyətini təsdiq edir və onların obyektiv zərurətdən meydana gəldiyini göstərir.

Türkdilli xalqların, eləcə də Azərbaycan xalqının mədəni həyatında böyük rol oynamış Birinci Türkoloji Qurultayın 80 illik yubileyinin keçirilməsini təmin etmək məqsədilə **qərara alıram:**

1. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə birlikdə Birinci Türkoloji Qurultayın 80 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 9 noyabr 2005-ci il,
№ 1090

KİTABLAR

Azərbaycan və başqa türk dillərində

1899

1. Nərimanov N. **Türk Azərbaycan dilinin müxtəsər sərf nəhvi.** – Bakı: Ouberniya mətbəəsi .- 1899. - 47 s.

1902

2. Şaxtaxtinski M. S. **Sövti Şərq əlifbası.** - Tiflis, 1902. - (Ərəb qrafikasında).

1922

3. Ağazadə F. **Nə üçün ərəb əlifbası türk dilinə yaramır?.**- Bakı: Yeni türk əlifba komitəsi, 1922. – 194 s. - (Ərəb qrafikasında).

1924

4. Ağazadə F. və başq. **Yeni türk əlifbası /Ağazadə F., Axundzadə S.B., Məhəmmədzadə M.S.** - Bakı: Yeni türk əlifba komitəsi, 1924. - 79 s. - (Ərəb və latın qrafikasında).

1926

5. Çobanzadə B. **Türk dili və ədəbiyyatı tədrisi üsulu.** – Bakı: Azərnəşr, 1926. - 264 s. - (Ərəb qrafikasında).

1927

6. Ağamalıoğlu.S. **Elmdən və tarixdən.** – Bakı, 1927. -24 s.

1928

7. Ağamalıoğlu.S. **İki mədəniyyət.**- Bakı: Azərnəşr, 1928. - 50 s.

8. Çobanzadə. B. **Türk dili.** - Bakı: Azərnəşr, 1928. -219 s.-(Latın qrafikasında).

1929

9. Çobanzadə B., Ağazadə. F. **Türk qrameri.** - Bakı: Azərnəşr, 1929. - 200 s. -(Latın qrafikasında).

10. Xalid Səid. **Yeni əlifba yollarında əski xatirə və duyğularım.** - Bakı, 1929. - 147 s. - (Latın qrafikasında).

1963

11. Köçərli Firidunbəy. **Seçilmiş əsərləri.** - Bakı: EA-nın nəşri, 1963. - 440 s.

1971

12. Məmmədov M. **Nərimanov və ana dili.** - Bakı: Elm, 1971. -82 s.

1977

13. Axundov R. **Seçilmiş əsərləri.** - Bakı: Azərnəşr, 1977.- 206 s.

1985

14. Məmmədquluzadə C. **Əsərləri: 6 cildə.** - Bakı: Azərnəşr, 1985. - C.6.- 310 s.

1987

15. Ağayev Ə. **Fərhad Ağazadənin pedaqoji görüşləri.**- Bakı: Maarif.- 1987.- 122 s.

1988

16. Novruzov Ş. **«Şərqi rus»un çağırışı.**- Bakı:Yazıçı, 1988.- 158 s.

1990

17. Sızdıqova R. **Axmet Baytursinov.**- Almatı, 1990.- 28 s.- (Qazax dilində).

1992

18. Korkmaz Z. **Atatürk və Türk dili: Belgeler.**- Ankara, 1992.

19. Rəsulzadə M.Ə. **Əsərləri /Tərtib edən: Ş.Hüseynov.**- Bakı: Azərnəşr, 1992.- C.1.-469 s.

1994

20. Rəsulzadə. M.Ə. **Bolşeviklərin Şərq siyasəti.**- Bakı, 1994.-131 s.

1995

- 21. Atatürk M.K. Nutuk:** (1919-1927).- Ankara, 1995.
- 1998**
- 22. Hüseyinzadə Əli Bəy. Qərbin iki dastanında türk** /Tərtib edən, transliterasiya, müqəddimə və izahların müəllifi Ofelya Bayramlı.- Bakı, 1998.- 151 s.
- 1999**
- 23. 1926. Bakü Türkoloji Konqresinin 70 yıl dönümü toplantısı: (29-30 Kasım, 1996).**- Ankara, 1999.
- Kitabın içindəkilər:** Samir Kazımoğlu. Alman Türkoloqları və Birinci Türkoloji Konqresi: /prof. Dr. Georg Jakob, prof. Dr. Theodor Menzel, prof. Dr. Paul Witter/; Cəmil Həsənlı. Birinci Türkoloji Qurultaya qısa tarixi baxış; Mustafa Önər. I Bakü Türkoloji Konqresində İdil-Ural Türkləri; Faruk Dəmirəl. I Türkoloji Konqresi ve Theodor Menzel; Kamil Veli Nərimanoğlu. 1926-cı il I Bakı Türkoloji Qurultayı ve Çağdaş Türkologiyanın problemləri; Mustafa Toker. Türkünstanın latın alfabasına geçmesində büyük rol oynayan Halid Seid Həcəyev ve Yeni Elifba Yollarında Eski Hatire ve Duyğularım adlı eseri; Kenan Açar. Bakü Türkoloji Kurultayının faal delegələrindən Bekir Sıtkı Çobanzadə; Nəsib Nəsibzadə. Sovet siyasətində Bakü Türkoloji Kurultayının yeri: /Təbliğın başlıca tezisləri/; Təvfik İsmayıloğlu. Birinci Türkoloji qurultayda ədəbi dil meselesi; Hasan Amedov. I Bakü Türkoloji Kurultayının 70 yıl dönümü dolayısıyla türk mənşeli hıklarda siyası fikir; Ferhat Tamir. Ahmet Baytursunoğlu ve 1926 Bakü Türkoloji Konqresi Kurultayı.
- 1999**
- 24. Xəlilov B. Birinci Beynəlxalq türkoloji qurultay.**- Bakı: Elm, 1999.- 185 s.
- 2001**
- 25. Xəlilov B. Türkologiyanın intibah dövrü.**- Bakı, 2001.- 172 s.
- 26. Rəsulzadə M.Ə. Əsərləri** /Toplayanı: Ş.Hüseynov.- Bakı, 2001.- 526 s.
- 2002**
- 27. Qəhrəmanlı. N. Köhnə-yeni əlifba.**- Bakı: «Yurd» NPB, 2002.-120 s.
- 2003**
- 28. Babayev A. Elimizin və elmimizin soyqırımı: (I kitab).**- Bakı, 2003.- 259 s.

Rus dilində

- 1902**
- 29. Şaxtaxtinskiy M. S.Fonetiçeskoe vostoçnoe pisğmo.**- Tbilisi, 1902.-20 s.
- 1926**
- 30. V borbe za noviy törksiy alfavit: (sbornik statey) /S.Aqamalı-oqlı, Q.Vroydo, L.Jirkov, Z.Navşirvanov, M.Pavloviç, N.Törəkulov, N.Əkovlev; Pod obhey redaküey M.Pavloviça.- Moskva, 1926.- 64 s.**
- 31. Dokladı** /Aqamalı-oqlı, M. Pavloviç, Q.Qubaydulin, Çursin //Bölletenğ orqanizaüionnoy Komissii po sozıvu 1 Vsesoöznoqo Törkoloqiçeskoqo scezda. № 1.- Bakı, 1926, 27 fevralə.
- № 2. **Dokladı**/A.Samoyloviça, A.Zifelta, S.Malova, N.Poppe, A.Baytursina.
- № 3. **Dokladı** /Melik-Aslanova, D.Xasanova, X.Zeynallı, M.Muštari, L.Jirkova, K.Tinstanova
- № 4. **Dokladı** /N.Əkovleva, X.Saida, M.Raxmanoqlı, B.Çobanzadə.
- 32. Perviy Vsesoözniy Törkoloqiçeskiy scezd. 26 fevralə-5 marta, 1926** q.: Stenoqrafiçeskiy otçet.-Bakı, 1926.- 429 s.
- 33. Perviy Vsesoözniy Törkoloqiçeskiy scezd: Proqramma i porədok dnə.**- Bakı, 1926.- 13 s.
- 1928**

34. O latinskom alfavite //Narodnoe obrazovanie v Azerbaydjane: (1920-1927).- Baku, 1928.- S.110-111, 115-119.

1966

35. Atatürk M.K. İzbrannie reči i vıseuplenie.- Moskva, 1966.

1968

36. Kononov A.N. /O latinskom alfavite/ //Kononov A.N.Törkskaə filoloqiə v SSSR (1917-1967).-Moskva, 1968.-S.7-8.

1988

37. Əkubova Q.K. /O latinskom alfavite/ //Əkubova Q.K.Bibliografiə po tatarskomu əzikoznaniö: 1778-1980.- Kazanğ, 1988.- S.16-18.

2001

38. Ödakin A.Uralo-altayskoe (törko-monqolskoe) əzikoznanie: Gnüiklopediə.- Moskva, 2001.- S.60, 271-272, 297, 388, 405, 435, 478, 528-529.

2002

39. Aşnin F.D., Alpatov V.M., Nasilov D.M. Repressirovannaə törkoloqiə.- Moskva, 2002.

DÖVRİ MƏTBUAT VƏ MƏCMUƏLƏRDƏ ÇAP OLUNAN MATERİALLAR

Azərbaycan və başqa türk dillərində

1909

40. **Mahmudbəyov M. Yazımız, dilimiz, ikinci ilimiz** //Tərəqqi – 1909.-6 aprel (№71).- S.2.- (Ərəb qrafikasında).

41. **Mahmudbəyov M. Yazımız, dilimiz, ikinci ilimiz** //Tərəqqi – 1909.- 20 mart (№59).- S.2.- (Ərəb qrafikasında).

1919

42. **Məmmədzadə M. Yeni hürufat məsələsi** //Açıq söz.-1919.-11 sentyabr .- (Ərəb qrafikasında).

1921

43. **Ağzadə F. Əlifbanın dil yanlışlıqlarına təsiri** //Kommunist.- 1921.- may (№227, 229, 232, 236).- (Ərəb qrafikasında).

1922

44. **Mostafin R. Reis Dantov. Repressiyelengen Tatar yazuçıları** //Kazan Utları.- 1922.- № 2, 3, 4.- (Tatar dilində).

45. **Yoldaş Nərimanovun məruzəsi** //Yeni yol.-1922. - 16 dekabr.- (Ərəb qrafikasında).

1923

46. **Samoyloviç A. Türkoloji qurultay lazımdır:** /Birinci Türkoloji qurultay ərəfəsində ədəbiyyat dilinin, əlifbanın, imlanın islahı haqqında/ //Maarif və mədəniyyət.- 1923.- № 10.- S. 19-20.- (Ərəb qrafikasında).

1924

47. **Çobanzadə B. Professor Çobanzadənin «Türkolojinin yekunları» mövzusunda mühazirəsi haqqında:** /Türkoloji qurultay ərəfəsində/ //Kommunist.- 1924.- 14 oktyabr (№229).- S.7.- (Ərəb qrafikasında).

48. **Ordubadi M.S. Yeni əlifbanın şərə təsiri** //Yeni yol. –1924.- 21 may.- (Ərəb qrafikasında).

1925

49. **Ağamalıoğlu S. Türkoloji qurultayı bizə nə verə bilər?:** /Türkoloji qurultay ərəfəsində/ //Kommunist.-1925.- 9 noyabr (№ 256).- S.4.- (Ərəb qrafikasında).

50. **Aşmarin N. İ. Türkoloji qurultayı haqqında bir neçə kəlmə:** /Türkoloji qurultay ərəfəsində/ //Kommunist.- 1925.- 9 noyabr (№ 256).- S.5.- (Ərəb qrafikasında).

51. **Bartold V. Türkoloji qurultay münasibətilə:** /Qurultayın Bakıda keçirilməsi haqqında/ //Kommunist.- 1925.- 9 noyabr (№ 256).- S.4.- (Ərəb qrafikasında).

52. **Çobanzadə B. Türkoloji qurultay:** /Türkoloji qurultayın gündəliyində duran məsələlər haqqında/ //Kommunist.- 1925.- 9 noyabr (№ 256).- S.4.- (Ərəb qrafikasında).

53. **Coze P. Kitabı-Divani-lügət-ət-türk:** /Birinci Türkoloji Qurultay ərəfəsində Mahmud Kaşğarının lügəti və qurultayda əsərin yeni tənqidi nəşri məsələsi haqqında/ //Maarif və mədəniyyət.- 1925.- № 3(23).- S.32-37.- (Ərəb qrafikasında).

54. **Ədib. Türkoloji qurultayı münasibətilə:** /Türkoloji qurultay ərəfəsində Azərbaycan tədqiq və tətəbbü cəmiyyətinin Naxçıvan şöbəsinin fəaliyyəti haqqında/ //Kommunist.- 1925.- 18 noyabr (№ 264).- S.5.- (Ərəb qrafikasında).

55. **Əhməd C. Türkoloji qurultay:** /Birinci Türkoloji qurultay ərəfəsində qurultayın əhəmiyyəti və müzakirə olunacaq məsələlər haqqında/ //Maarif və mədəniyyət.- 1925.- № 2 (22).- S. 31-33.- (Ərəb qrafikasında).

56. **Kazımlı A. Yeni türk əlifbası** //Qızıl əsgər.- 1925.- № 1.- S.26. - (Ərəb qrafikasında).

57. Köprülüzadə M.F. Azərbaycanın mədəniyyət tarixi nasıl yazıla bilir?: /Birinci Türkoloji qurultay ərəfəsində Azərbaycanda türk mədəniyyəti tarixi sahəsindəki tədqiqlər, tədqiq və tətəbbü cəmiyyətinin vəzifələri haqqında //Maarif və mədəniyyət.- 1925.- № 2 (22).- S. 47-48.- (Ərəb qrafikasında).

58. Köprülüzadə Fuad Bəy Bakıda: /Türkoloji qurultay ərəfəsində Ümumittifaq Elm Akademiyasının 200 illiyində iştirak edən Fuad Bəy Dövlət darülfünunda mühazirə oxumaq üçün Bakıya gəlmişdir //Maarif və mədəniyyət.- 1925.- № 2 (22).- S.48.- (Ərəb qrafikasında).

59. N.N. Türkoloji qurultayın təşkili: /Türkoloji qurultayın keçirilməsi üçün təşkilat komissiyasının görəcəyi işlər haqqında //Kommunist.- 1925.- 9 noyabr (№ 256).- S.4.- (Ərəb qrafikasında).

60. Nazim Ə. Elmlər akademisi və yeni əlifba: /Türkoloji qurultay ərəfəsində türk xalqlarında əlifba reforması haqqında //Kommunist.- 1925.- 9 noyabr (№ 256).- S.4-5.- (Ərəb qrafikasında).

61. Poppe N. Professor Poppenin məktubu: Elmi məsələlərin həllində Türkoloji qurultayın əhəmiyyəti: /Türkoloji qurultay ərəfəsində //Kommunist.- 1925.- 9 noyabr (№ 256).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

62. Türkoloji qurultay: /Dekabrın əvvəllərində Bakıda açılacaq qurultay və iştirakçılar haqqında //Maarif və mədəniyyət.- 1925.- № 2 (22).- S.48-49.- (Ərəb qrafikasında).

63. Zifeldt A. Türkoloji qurultayına dair: /Birinci türkoloji qurultayın proqramına daxil edilən məsələlər haqqında // Kommunist.- 1925.- 9 noyabr (№ 256).- S.5.- (Ərəb qrafikasında).

1926

64. Ağzadə F. Yeni əlifba tarixindən bir parça //Dan yıldızı.- 1926.- № 12.- S.30-31.- (Latin qrafikasında).

65. Ağamalıoğlu S. Birinci türkoloji qurultayın açılışı münasibətilə təbrik nitqi //Kommunist.- 1926.- 28 fevral (№ 50).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

66. Ağamalıoğlu S. Hüdud kiçildi: /Birinci Türkoloji qurultayda yeni əlifba qərarı haqqında //Kommunist.- 1926.- 7 mart (№ 56).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

67. Ağamalıoğlu S. Sabir kitabxanasının ümumi iclasında: «Türkoloji Qurultayın əhəmiyyəti» mövzusunda məruzəsi: /Türkoloji qurultay ərəfəsində //Kommunist.- 1926.- 21 fevral (№ 44).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

68. Ağamalıoğlu S. Türkoloji qurultay ətrafında: /Kütləvi savad üçün türk əlifbasının əhəmiyyəti haqqında //Kommunist.- 1926.- 17 fevral (№ 41).- S. 1.- (Ərəb qrafikasında).

69. Aşmarin N. İ. Professor Aşmarinin əlavə məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayda türk dillərinin tədqiq edilməsində türkoloqların apardıqları araşdırmalar və türk ləhcələrinin öyrənilməsində əldə edilən müvəffəqiyyətlər haqqında // Kommunist.- 1926.- 2 mart (№ 52).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

70. Ayyazov H.S. Yeni əlifba haqqında Ayyazov yoldaşın nitqi // Kommunist.- 1926.- 7 mart (№ 56).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

71. Azərbaycan müəllimlər konfransı: /Türkoloji qurultay ərəfəsində ana dilinin tədrisi və qiraət məsələsi haqqında // Kommunist.- 1926.- 21 fevral (№ 44).- S. 55.- (Ərəb qrafikasında).

72. B.M. Professor Samoyloviç birinci Türkoloji qurultay haqqında //Yeni fikir.- 1926.- 10 mart (№ 1036).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

73. Bartold V. Akademik Bartoldun məruzəsi: Birinci Türkoloji qurultayın ikinci iclası: /Türk Xalqları tarixinin tədqiqi haqqında //Kommunist.- 1926.- 1 mart (№ 51).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

74. Bartold V. Akademik Bartoldun məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayında türk xalqları tarixinin tədqiqi işinin bu günkü vəziyyəti və bu tədqiqatın yaxındakı vəzifələri haqqında //Yeni fikir.-1926.- 2 mart (№ 1029).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

75. Baytursun Ə. Baytursun yoldaşın əlavə məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayın iki mart səhər iclasında əlifba və yazı sisteminin müəyyən edilməsi məsələsi haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 4 mart (№ 54).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

76. Baytursun Ə. Baytursunun məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayın 2 mart iclasında/ //Yeni fikir.- 1926.-

4 mart (№ 1031).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

77. Birinci Türkoloji Qurultay. Ayın 28-də səhər iclası: Türk millətləri tarixinin tədqiq və tətəbbü işlərinin hazırkı vəziyyəti haqqında akademik Bartold, professor Borozdin və dosent İbaydulinin məruzələri //Kommunist.- 1926.- 28 fevral (№ 50).- S.5.- (Ərəb qrafikasında).

78. Birinci Türkoloji qurultay: 4 mart səhər və axşam iclası: /Türk xalqlarının əlifbası haqqında müzakirələrdə Ağazadə, Maqsudov, Əfəndizadə, Hüseynov, Çobanzadə, Baraxov, Qaraçaylı, Yakovlev, Jirkov, Məhəmmədzadə yoldaşlar iştirak etmişlər/ //Kommunist.- 1926.- 7 mart (№ 56).- S.2.- (Ərəb qrafikasında).

79. Birinci Türkoloji Qurultay: Qurultayın yeni əlifba qərarı haqqında professor Pavloviçin fikri //Kommunist.-1926.- 7 mart (№ 56).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

80. Birinci Türkoloji Qurultay: Qurultayın yeni əlifba qərarı haqqında professor Samoyloviçin fikri //Kommunist.- 1926.- 7 mart (№ 56).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

81. Birinci Türkoloji Qurultay: /Türk-tatar tarixinin tədqiq işlərinin vəziyyəti və yaxın vəzifələri, əlifba, ədəbi dilin tərəqqi və inkişafı, ana dilinin tədrisi üsulu haqqında //Kommunist.- 1926.- 26 fevral (№ 49).- S. 1. - Ərəb qrafikasında).

82. Birinci Türkoloji Qurultay: Türkoloji qurultayın açılması //Kommunist.- 1926.- 28 fevral (№ 50).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

83. Borozdin İ. N. Professor Borozdin ilə müsahibə: /Birinci Türkoloji qurultayda/ //Yeni fikir.- 1926.- 6 mart (№ 1033).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

84. Borozdin İ. N. Professor Borozdinin nitqi: /Birinci Türkoloji qurultayın ikinci iclasında türk xalqlarının keçmişinin tədqiq işinin kafi olmamasından, Soltaxda aparılan arxeoloji qazıntılar haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 1 mart (№ 51).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

85. Borozdin İ.N. Türkoloji qurultay qarşısında: /Türk-tatar xalqlarının dil, ləhcə və şivələri üzərindəki tədqiqləri haqqında professor Borozdinlə müsahibə/ //Kommunist.-1926.- 26 fevral (№ 49).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

86. Camaləddinov N. Ərəb hərflərini nə üçün təşlayırım? //İləri.- 1926.- № 8.- S. 37-39.- (Tatar dili, ərəb qrafikasında).

87. Cəbiyev H. Cəbiyev yoldaşın təbrik nitqi: /Birinci Türkoloji qurultayda/ //Kommunist.- 1926.- 9 mart (№ 58).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

88. Çiçerin. Təbrik teleqramı: /Türkoloji qurultayın açılması münasibətilə xarici işlər naziri Çiçerin yoldaşın təbrik teleqramı/ //Kommunist.- 1926.- 28 fevral (№ 50).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

89. Çobanzadə B. Ayın 28-də axşam iclası: Türk dillərinin monqol, tunquz, fin-Avropa dilləri ilə əlaqəsi haqqında müəllifin məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultay/ //Kommunist.- 1926.- 28 fevral (№ 50).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

90. Çobanzadə B. Çobanzadə yoldaşın məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayın üçüncü iclasında etnoqrafiya ilə lisancılıq (dilçilik) tədqiqi arasındakı rabitənin olmasının türk tarixinin araşdırılmasındakı rolu haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 1 mart (№ 51).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

91. Çobanzadə B. Çobanzadə yoldaşın nitqi: /Birinci Türkoloji qurultayda əlifba məsələsi/ //Kommunist.- 1926.- 7 mart (№ 56).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

92. Çobanzadə B. Nəvai-dilçi: /Ədibin türk dillərinin mənşə, mənə və şəkilcə üstünlükləri fikri haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 4 mart (№ 54).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

93. Çobanzadə B. Professor Çobanzadə ilə müsahibə: /Birinci Türkoloji qurultay/ //Yeni fikir.- 1926.- 7 mart (№ 1034).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

94. Çobanzadə B. Professor Çobanzadənin məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayın 2 mart səhər iclasında «Elmi istilah üsulu» haqqında məruzədə əcnəbi istilahlardan türk qramatikası qaydalarına uyğunlaşdırılmasından və onun elmi və pedaqoji əhəmiyyəti haqqında//Kommunist.- 1926.- 4 mart (№ 54).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

95. Çobanzadə B. Professor Çobanzadənin məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayın 2 mart iclasında elmi istilahat sistemi haqqında //Yeni fikir.- 1926.- 4 mart (№ 1031).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

96. Çobanzadə B. Professor Çobanzadənin məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayda türk dilləri ilə monqol, tunqus, fin-uqor dilləri arasındakı əlaqələr haqqında/ //Yeni fikir.- 1926.- 2 mart (№ 1029).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

97. Çobanzadə B. Türkoloji qurultayının birinci yekunları: /Qurultayın programında duran məsələlər: elmi, elmi və mədəni təşkilatı haqqında/ //Maarif və mədəniyyət.- 1926.- № 2-3 (25-26).- S. 3-6.- (Ərəb qrafikasında).

98. Çobanzadə B. Türkoloji qurultayının müəllimlər üçün əhəmiyyəti: /Tədris üsulunun qurultayda müzakirəsi haqqında/ //Maarif işçisi.- 1926.- № 4 (12).- S. 6-10.- (Ərəb qrafikasında).

99. Çursin Q. Çursin yoldaşın məruzəsi: Birinci Türkoloji qurultayın ikinci iclası: /Qafqazdakı türk xalqlarının etnoqrafiyasının tədqiqi haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 1 mart (№ 51).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

100. Çursin Q. Professor Çursinin məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayda Qafqazda yaşayan türk xalqlarının etnoqrafiyası haqqında/ //Yeni fikir.- 1926.- 2 mart (№ 1029).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

101. Çursin Q. Stenoqrafiya komissiyasının qətnaməsi: Birinci Türkoloji qurultay //Kommunist.- 1926.-10 mart (№ 59).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

102. Dərviş (Teryaqulov). Əlifba məsələsi nasıl həll edilməli //Kommunist.-1926.- 2 mart (№ 52).- S. 1.- (Ərəb qrafikasında).

103. Dimanşteyn S. Türkoloji qurultayında yeni əlifba məsələsi: /Birinci Türkoloji qurultay ərəfəsində/ //Kommunist.- 1926.- 1 yanvar (№ 1).-S. 1.- (Ərəb qrafikasında).

104. Əfəndizadə C. Ümumədəbi türk dili məsələsi: /Türkoloji qurultayın ən canlı məsələlərindən biri olan ədəbi dil haqqında/ //Maarif və mədəniyyət.- 1926.- № 23.- S. 27-29.- (Ərəb qrafikasında).

105. Əliyev. Türk dilləri imlası haqqında qərar: Birinci Türkoloji qurultayın qətnaməsi //Kommunist.- 1926.- 10 mart (№ 59).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

106. Əliyev Ö. Ömər Əliyev yoldaşın məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayın 3 mart axşam iclasında əlifba haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 7 mart (№ 56).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

107. Əliyev Ö. Təbrik teleqramları: / Birinci Türkoloji qurultayın keçirilməsində xidmətləri olan təşkilatlara təbrik teleqramının göndərilməsi haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 28 fevral (№ 50).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

108. Əlizadə N. Türkoloji qurultayına hazırlıq: Türkoloji qurultayın çağırılması üçün təşkil edilmiş komissiyanın iclası haqqında //Kommunist.- 1926.- 10 fevral (№ 35).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

109. Genqo A. Professor Genqonun məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayında türk dilləri ilə yafəs dilləri arasındakı rabitə haqqında/ //Yeni fikir.- 1926.- 2 mart (№ 8).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

110. Genqo A. Professor Genqonun məruzəsi: Birinci Türkoloji qurultayın dördüncü səhər iclasında: /Türk dilləri ilə yafəs dilləri arasındakı əlaqələrin tədqiqi məsələləri haqqında/ //Kommunist.-1926.- 2 mart (№ 52).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

- 111. Hüseynov M. Hüseynov yoldaşın Birinci Türkoloji qurultayda təbrik nitqi** //Kommunist.- 1926.- 28 fevral (№ 50).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).
- 112. Hüseynzadə Ə.B. Professor Əli Bəy Hüseynzadənin nitqi:** /Birinci Türkoloji qurultayda //Yeni Fikir.- 1926.- 6 mart (№ 1033).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 113. Hüseynzadə Ə.B. Türkoloji qurultay ətrafında professor Əli Bəy Hüseynzadə ilə müsahibə** //Yeni fikir.- 1926.- 16 mart (№ 1039).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 114. Hüseynzadə Ə. B. Türkoloji qurultayın yekunları haqqında:** /Birinci Türkoloji qurultayında/ //Yeni fikir.-1926.- 9 mart (№ 1035).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 115. İbrahimov Ə. Əlimcan İbrahimov yoldaşın təbrik nitqi:** /Birinci Türkoloji qurultayda//Kommunist.- 1926.- 9 mart (№ 58).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).
- 116. İbrahimov Ə. İbrahimov yoldaşın məruzəsi:** /Birinci Türkoloji qurultayında/ //Yeni fikir.- 1926.- 3 mart (№ 1030).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 117. İmanov H. Yeni ərəb əlifbası:** /Türkoloji qurultay ərəfəsində türk-tatar xalqları arasında mövcud olan latın əlifbası və ərəb əlifbasının islahı cərəyanları və latın əlifbasının üstünlükləri haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 18 fevral (№ 42).- S. 4-5.- (Ərəb qrafikasında).
- 118. Jirkov L.İ. Professor Jirkovun məruzəsi:** /Birinci Türkoloji qurultayın 3 mart iclasında ərəb əlifbasından fərqli olaraq latın əlifbasının texniki üstünlükləri haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 5 mart (№ 55).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 119. Jirkov L. İ. Professor Jirkovun nitqi:** /Birinci Türkoloji qurultayda əlifba haqqında/ //Yeni fikir.- 1926.- 7 mart (№ 1034).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 120. Katonov N. Katonov yoldaşın təbrik nitqi:** /Birinci Türkoloji qurultayın 6 mart axşam iclasında/ //Kommunist.- 1926.- 9 mart (№ 58).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).
- 121. Kərimov Ə. Ərəb əlifbası can çəkisməsi:** /Birinci Türkoloji qurultayda türk dilinə uymayan ərəb əlifbasının nöqsanları, bu günkü elmin və yazı texnikasının tələblərinə cavab verən latın qrafikasının əhəmiyyəti haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 5 mart (№55).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 122. Əlişir Nəvainin 500 illiyi:** /Birinci Türkoloji qurultayında türk ədəbiyyatı tarixində Nəvainin mövqeyi haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 4 mart (№ 54).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).
- 123. Köprülüzadə M. F. Köprülüzadənin məruzəsi:** /Birinci Türkoloji qurultayı, 6 mart şəhər iclasında türk ədəbiyyatı tarixinin tədqiqi haqqında/ // Kommunist.- 1926.- 9 mart (№ 58).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).
- 124. Köprülüzadə M. F. Nəsimi haqqında:** /Birinci Türkoloji qurultayda professor Köprülüzadə ilə müsahibə/ //Kommunist.- 1926.- 2 mart (№ 1029).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 125. Köprülüzadə M.F. Professor Köprülüzadə ilə müsahibə:** /Türkoloji işlərin Türkiyədəki əhəmiyyətindən və onunla əlaqədar görülən işlər haqqında //Kommunist.- 1926.- 25 fevral (№ 48).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).
- 126. Köprülüzadə M. F. Professor Köprülüzadə ilə müsahibə:** /Birinci Türkoloji qurultayda/ //Yeni fikir.- 1926.- 3 mart (№ 1030).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 127. Köprülüzadə M. F. Professor Köprülüzadənin məruzəsi:** Türk dillərində ləhcə: /Birinci Türkoloji qurultayın 5 mart səhər iclasında/ //Kommunist.- 1926.- 8 mart (№ 57).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).
- 128. Köprülüzadə M. F. Professor Köprülüzadənin nitqi:** /Qurultayın bütün şərq elmi üçün əhəmiyyəti haqqında/ //Yeni fikir.- 1926.- 6 mart (№ 1033).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 129. Kırım nümayəndələri ilə müsahibə:** /Dilin islahı, imla və istilah məsələsi, ümumxalq dilinin yaradılması haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 25 fevral (№ 48).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).
- 130. Qırğıstan nümayəndələri ilə müsahibə:** Türk-tatar xalqları arasında bir ədəbiyyat və dil birliyi qurulması haqqında: /Türkoloji qurultay ərəfəsində/ //Kommunist.- 1926.- 25 fevral (№ 48).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

131. Qubaydullin Q. Qubaydulın yoldaşın məruzəsi: Birinci Türkoloji qurultayın ikinci iclası: /Türk-tatar xalqları tarixinin öyrənilməsinin asanlaşdırılması haqqında təklifləri/ //Kommunist.- 1926.- 1 mart (№ 51).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

132. Qubaydullin Q. Qubaydulinin məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayda şura ittifaqında yaşayan tatar xalqlarının tarixinin tədqiqi haqqında/ //Yeni fikir.- 1926.- 2 mart (№ 1029).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

133. Quliyev M. Quliyev yoldaşın nitqi: /Birinci Türkoloji qurultayda/ //Yeni fikir.- 1926.- 6 mart (№ 1033).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

134. Quliyev M. Türkoloji qurultayın yekunları: /Azərbaycanın yeni mədəniyyət yollarında yüksəlişində qurultay qərarlarının əhəmiyyəti/ //Yeni məktəb.- 1926.- № 4-3.- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

135. Qurultayın ən qızğın məsələsi: Əlifba haqqında: /Birinci Türkoloji qurultayında/ //Yeni Fikir.- 1926.- 9 mart (№ 1035).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

136. Qurultayın son iclası //Yeni fikir.- 1926.- 9 mart (№ 1035).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

137. Qurultayın yeni türk əlifbası haqqındakı qərarı: /Birinci Türkoloji qurultay/ //Kommunist.- 1926.- 10 mart (№ 59).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

138. M. Türkiyə latın əlifbasını qəbul etmək üzrədir: /Latın əlifbasının əhəmiyyəti haqqında/ //Dan ulduzu.- 1926.- (№ 2).- S. 22-24.- (Latın qrafikasında).

139. Malov S. Y. Professor Malovun əlavə məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayında uyğur və run əlifbasından, Orxon-Yenisey abidələrinin oxunmasının qəbim türk dillərinin tədqiqində yeni bir mərhələ olması haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 2 mart (№ 52).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

140. Malov S.Y. Professor Malovun məruzəsi: /Birinci Türkoloji Qurultayında/ //Yeni fikir.- 1926.- 3 mart (№ 1030).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

141. Mesaroş Y. Professor Mesapoş ilə müsahibə: /Macar aliminin türk xalqları və Birinci Türkoloji qurultay haqqında təəssüratları/ //Yeni fikir.- 1926.- 16 mart (№ 1039).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

142. Mesaroş Y. Professor Mesaroşun məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayın ikinci iclasında Anadolu və Balkan türklərinin etnoqrafiyasının öyrənilməsində görülmüş və görülməli işlər haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 1 mart (№ 51).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

143. Məhəmmədzadə C. Məhəmmədzadə yoldaşın məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayın 3 mart iclasında istilah, imla, məktəblərdə ana dili və əlifba tədrisi haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 5 mart (№ 55).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

144. Məhəmmədzadə C. Məhəmmədzadənin məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayın 3 mart səhər iclasında yeni türk əlifbası məsələsi haqqında / //Yeni fikir.- 1926.- 5 mart (№ 1032).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

145. Məhəmmədzadə C. Yeni əlifba və türk xalqları //Maarif və mədəniyyət.-1926.- (№ 2-3).- S. 2.- (Latın qrafikasında).

146. Məhəmmədzadə X. Əlifba məsələsi haqqında məruzə: /Türkoloji qurultay ərəfəsində/ //Kommunist.- 1926.- 21 fevral (№ 44).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

147. Məsud A. Türk dilində elmi birlik: /Türkoloji Qurultay münasibətilə/ //Yeni fikir.- 1926.- 9 yanvar (№ 6).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

148. Musabəyov Q. Musabəyov yoldaşın nitqi: /Birinci Türkoloji qurultay iştirakçılarında təbriki və qurultayda müzakirə olunacaq məsələlər haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 28 fevral (№ 50).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

149. Mümtaz S. Ədəbiyyatımızda «Nəvai» təsiri //Kommunist.- 1926.- 4 mart (№ 54).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

150. N.R. Türk xalqlarının mədəni birlikəsinə doğru ilk ciddi addım: /Birinci Türkoloji qurultayının keçirilməsi və qəbul edilmiş qərarların əhəmiyyətindən/ //Yeni fikir.- 1926.- 14 mart (№ 1039).- S. 1.- (Ərəb qrafikasında).

151. Naqovitsen İ.A. Rusiya Xalq Maarif komissarlığı adından Naqovitsen yoldaşın təbrik nitqi //Kommunist.- 1926.- 28 fevral (№ 50).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

152. Naqovitsen yoldaş ilə müsahibə: /Türkoloji qurultay ərəfəsində Rusiya Maarif Komissarlığının Qurultaya verdiyi əhəmiyyəti haqqında/ // Kommunist.- 1926.- 25 fevral (№ 48).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

153. Nemet Y. Birinci Türkoloji qurultayın 2 mart səhər iclası: /Macar türkoloqunun qurultaya göndərdiyi təbrik teleqramı/ //Kommunist.-1926.- 4 mart (№ 54).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

154. Nemet Y. Macar alimi Nemetin təbriki: /Birinci Türkoloji qurultayda/ // Yeni fikir.- 1926.- 4 mart (№ 1031).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

155. Nəcəfov R. İnqilabı axıra kimi aparmalıdır: /Türkoloji qurultayın qəbul etdiyi əlifba məsələsinin həyata keçirilməsi haqqında/ //Yeni fikir.- 1926.- 10 aprel (№ 1061).- S. 1.- (Ərəb qrafikasında).

156. Nəcəfov R. Yeni əlifba və ağ mühacirlərimiz //Dan ulduzu.- 1926.- (№ 3).- S. 20-22.- (Latin qrafikasında).

157. Nəzirov Y. Yeni Türk əlifbası və onun müvəffəqiyyətləri //Dan ulduzu.- 1926.- (№ 10).- S. 47-49.- (Latin qrafikasında).

158. Nəzmi M. Türkcəmiz və latın hərfləri //Dan ulduzu.- 1926.- (№10).- S.53-56.- (Latin qrafikasında).

159. Odabaşı H. Türk dillərində istilah haqqında: Birinci Türkoloji qurultayın 5 mart səhər iclasındakı məruzəsi //Kommunist.- 1926.- 8 mart (№ 57).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

160. Oldenburq S.F. Akademik Oldenburq ilə müsahibə: /Birinci Türkoloji qurultay/ //Yeni fikir.- 1926.- 9 mart (№ 1035).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

161. Oldenburq S.F. Akademik Oldenburqun məruzəsi: Birinci Türkoloji qurultayın 6 mart səhər iclasında: /Türk xalqları arasında ölkəşünaslıq işləri haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 9 mart (№ 58).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

162. Oldenburq S.F. Akademik Oldenburqun təbrik nitqi: /Birinci Türkoloji qurultayda/ //Kommunist.- 1926.- 9 mart (№ 58).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

163. Ölkəşünaslıq haqqındakı məruzəyə aid arzular: /Birinci Türkoloji qurultayda/ //Kommunist.- 1926.- 10 mart (№ 59).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

164. Pavloviç M. Pavloviç ilə müsahibə: /Birinci Türkoloji qurultayda/ //Yeni fikir.- 1926.- 3 mart (№ 1030).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

165. Pavloviç M. Pavloviç yoldaşın məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayının 6 mart axşam iclasında türk-tatar cümhuriyyətlərinin mədəni müvəffəqiyyətləri haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 9 mart (№ 58).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

166. Pavloviç M. Pavloviç yoldaşın nitqi: /Birinci Türkoloji qurultayda/ //Yeni fikir.- 1926.- 6 mart (№ 1033).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

167. Pavloviç M. Pavloviç yoldaşın nitqi: /Birinci Türkoloji qurultayın türk-tatar millətləri arasındakı tarixi əhəmiyyətindən və müzakirə olunacaq əlifba, imla məsələləri haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 28 fevral (№ 50).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

168. Pavloviç M. Professor Pavloviç ilə müsahibə: Əlifba məsələsi: /Birinci Türkoloji qurultayda/ //Yeni fikir.- 1926.- 7 mart (№ 1034).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

169. Pavloviç M. Türkoloji qurultay qarşısında müəllif ilə müsahibə: /Qurultayın əhəmiyyəti və elmi qiyməti haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 26 fevral (№ 49).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

- 170. Pavloviç M. Ümumittifaq Türkoloji qurultayı və türk xalqları:** /Şərqiyyat Asasyonu sədri Pavloviç yoldaş ilə müsahibə/ //Kommunist.- 1926.- 2 mart (№ 5).- S. 1.- (Ərəb qrafikasında).
- 171. Poppe N. Professor Poppenin məruzəsi:** /Birinci Türkoloji qurultayda türk dilləri ilə said dillərinin əlaqəsi haqqında/ //Yeni fikir.- 1926.- 2 mart (№ 1029).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 172. Poppe N. Professor Poppenin məruzəsi:** Birinci Türkoloji qurultayın ayın 28-i dördüncü səhər iclasında: /Altay dillərinin müqayisəli tədqiqi tarixi haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 2 mart (№ 52).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 173. R.S. Professor Köprülüzadə ilə müsahibə:** /Birinci Türkoloji qurultayda/ //Yeni fikir.- 1926.- 9 mart (№ 1035).- S.2.- (Ərəb qrafikasında).
- 174. Riskulov. Yeni dövr:** /Türk-tatar xalqlarının yeni əlifbaya keçilməsi haqqında/ //Dan ulduzu.- 1926.- №10.- S. 44-45.- (Latın qrafikasında).
- 175. Rudenko S.İ. Birinci Türkoloji qurultayın ikinci iclası:** /Professor Rudenkonun «Türk tayfalarının etnoqrafiyası» haqqında məruzəsi/ //Kommunist.- 1926.- 1 mart (№ 51).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).
- 176. Safrastyan A. İmla məsələsi və onu həll etmək yolları:** /İmla məsələsinin dildə tutduğu yeri, onun elmi əsasları və əhəmiyyəti haqqında/ //Dan ulduzu.- 1926.- № 2.- S. 19-22.- (Latın qrafikasında).
- 177. Safrastyan A. Türkoloji qurultaydan:** /Xüsusi müxbirimizdən/ //Yeni fikir.-1926.- 7 mart (№ 1034).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).
- 178. Samoyloviç A. Professor Samoyloviçin məruzəsi:** /Birinci Türkoloji Qurultayında/ //Yeni fikir.- 1926.- 3 mart (№ 1030).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 179. Samoyloviç A. Professor Samoyloviçin məruzəsi:** Birinci Türkoloji Qurultayın beşinci axşam iclasında: /Türk dillərinin öyrənilməsində görülmüş olan işlər və qarşıda duran məsələlər haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 2 mart (№ 52).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 180. Süleyman Riza. Nə üçün türk əlifbasını qəbul etdik?** //Dan ulduzu.- 1926.- № 1.- S. 21-24.- (Latın qrafikasında).
- 181. Şarəfov Ə. Şarəfov yoldaşın məruzəsi:** Əlifba məsələsi: /Birinci Türkoloji qurultayın 3 mart iclasında/ //Kommunist.- 1926.- 5 mart (№ 55).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 182. Şerba L. Professor Şerbanın məruzəsi:** Ana dilinin tədrisindəki cərəyanlar haqqında: /Birinci Türkoloji qurultayın 5 mart axşam iclasında/ //Kommunist.- 1926.- 8 mart (№ 57).-S. 5.- (Ərəb qrafikasında).
- 183. Şerba L. Professor Şerbanın məruzəsi:** /Birinci Türkoloji qurultayının 5 mart axşam iclasında ana dilinin üsul tədrisində olan yeni cərəyanlar haqqında/ // Yeni fikir.- 1926.- 7 mart (№ 1034).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).
- 184. Şərqli. Türk dili və onun imlası:** Sərf, nəhv və şer məsələləri haqqında //Maarif işçisi.- 1926.- № 12.- S. 18-22.- (Ərəb qrafikasında).
- 185. Şturba L. Ana dili üsulları haqqında qərar:** Birinci Türkoloji qurultayın qətnaməsi //Kommunist.- 1926.- 10 mart (№ 59).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).
- 186. Tağızadə A. Türkoloji və türklər:** Türkoloji elminin tədqiq tarixi haqqında: /Türkoloji qurultay ərəfəsində/ //Kommunist.- 1926.- 3 yanvar (№ 2).- S. 1.- (Ərəb qrafikasında).
- 187. Tağızadə A. Türkoloji qurultayına Leninqradaş nəsəl hazırlanır:** /Türkoloji qurultay ərəfəsində Leninqradaş türkololoqlarının elmi işləri haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 4 yanvar (№ 3).- S. 1.- (Ərəb qrafikasında).
- 188. Turyaqulov N. Turyaqulovun əlavə məruzəsi:** Əlifba məsələsi: /Birinci Türkoloji qurultayın 3 mart axşam iclasında/ //Kommunist.- 1926.- 7 mart (№ 56).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).
- 189. Turyaqulov N. Turyaqulovun məruzəsi:** Əlifba məsələsi: /Birinci Türkoloji qurultayda/ //Yeni fikir.- 1926.- 5 mart (№ 1032).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

190. Təbrik teleqrafları: Birinci Ümumittifaq Türkoloji qurultayına gələn təbriklər //Yeni fikir.- 1926.- 3 mart (№ 1030).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

191. Təşkilat komissiyasının qərarı: Birinci Türkoloji qurultayı //Kommunist.- 1926.- 10 mart (№ 59).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

192. Türk dillərinin elmi istilahlər sistemi məsələsi haqqında: Birinci Türkoloji qurultay //Kommunist.- 1926.- 10 mart (№ 59).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

193. Türk dillərinin tədqiqi və türk dillərinin başqa dillər ilə rəbitəsi haqqındakı məruzələr üzərinə çıxarılmış qərar: Birinci Türkoloji Qurultay //Kommunist.- 1926.- 10 mart (№ 5).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

194. Türkiyədə latın əlifbası: /Türkoloji qurultayının yeni əlifba haqqında qərarının Türkiyədə həyata keçirilməsi haqqında/ //Yeni fikir, 1926.- 10 aprel (№ 1061).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

195. Türkmənistan nümayəndələri ilə müsahibə: /Yeni türk əlifbasının əhəmiyyəti haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 25 fevral (№ 48).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

196. Türkoloji qurultay ətrafında:/Bakıya gələn xarici qonaqlar Türkiyədən – Əli Bəy Hüseynzadə və Fuad bəy Köprülzadə; Macarıstandan professor Messaroş/ //Kommunist.- 1926.- 24 fevral.- (№ 4).- S. 6.- (Ərəb qrafikasında).

197. Türkoloji qurultay ətrafında: Əlimcan İbrahimovun sədrliyi altında Bakıya gələn Tatarıstan nümayəndələri: /Ayaz Maqsudov (ziyarətçi); Sədi Əbdülrəhman (tarixşünas); Nemət Həkimov (lisançı); Alparov İbad (hürufat mütəxəssisi), Şərif Əlimcan (lisançı); Əli Rəhim (ədəbiyyat tarixçisi)// //Kommunist.-1926.- 24 fevral (№ 47).- S. 6.- (Ərəb qrafikasında).

198. Türkoloji qurultay ətrafında: /İdikujin Kərim, Qabidov Xəbid və Bilaltinov olmaqla Başqırdıstan nümayəndələri Bakıya gəlmişlər/ //Kommunist.- 1926.- 24 fevral (№ 47).- S. 6.- (Ərəb qrafikasında).

199. Türkoloji qurultay ətrafında: /Moskva nümayəndələri – professor Jirkov və Yakovlev, professor Prokofyev, Şamxalov qurultayda iştirak etmək üçün yola düşdüklerini teleqraf ilə bildirmişlər/ //Kommunist.- 1926.- 24 fevral (№ 47).- S. 6.- (Ərəb qrafikasında).

200. Türkoloji qurultay münasibətilə Dövlət Darülfünun Politexnikum və İşçi fakültəsi tələbələrinin ümumi iclası: /Türkoloji qurultay və onun əhəmiyyəti, əlifba, istilahlər, mətbuat, nəşriyyat haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 21 fevral (№ 44).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

201. Türkoloji qurultaya hazırlıq: İstilah komissiyasının iclası: /Qurultay ərəfəsində türk tatar dili üçün elmi istilahlər haqqında/ //Kommunist.-1926.- 12 fevral (№ 3).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

202. Türkoloji qurultayı və sərf-nəhv məsələsi: /Türkoloji qurultay ərəfəsində türk dilinin xüsusiyyətləri və sərf-nəhvi haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 12 yanvar (№ 10).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

203. Türkoloji qurultayına gələn əsərlər: /Türkoloji qurultay ərəfəsində/ //Kommunist.- 1926.- 24 yanvar (№ 20).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

204. Türkoloji qurultayına gəlirlər: /İstanbul heyəti türkoloji qurultayında/ //Yeni fikir.- 1926.- 21 fevral (№ 1022).- S. 5.- (Ərəb qrafikasında).

205. Türkoloji Qurultayına Özbəkistan nümayəndələri: /İnamov (ictimaiyyətçi), Əbdülrəşid Əbdülcabbarov (Mərkəzi Özbəkistan elmi şurası sədri), Şakircan Rəhimi (dilçi), Aşur Əlizahiri (dilçi), İlbik (dilçi), İsmail Sədri (dilçi) yoldaşlar gəlmişlər/ //Kommunist.- 1926.- 26 fevral (№ 49).- S.3.- (Ərəb qrafikasında).

206. Türkoloji qurultayına yeni nümayəndələr: Çeçen Muxtar Cümhuriyyəti tərəfindən X. Oşayev, «Qorskaya Jizn» qəzetəsinin müdiri İ. Xobiyev Bakıya gəlmişlər //Kommunist.- 1926.- 26 fevral (№ 49).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

207. Türkoloji qurultayına yeni nümayəndələr: /Dağıstan Kommunist Firqəsi tərəfindən qurultaya Lyubov Əlimcan, Dağıstan ədəbiyyatçıları tərəfindən Savin yoldaş gəlmişlər/ //Kommunist.- 1926.- 26 fevral (№ 49).- S.3.- (Ərəb qrafikasında).

208. Türkoloji qurultayına yeni nümayəndələr: /Gürcüstan Cümhuriyyəti Yeni Türk Əlifba Komitəsi tərəfindən Ə.Şərif və Samarastyan, Maarif komissarlığından Rzaqulu Nəcəfov yoldaş qurultayda iştirak üçün gəlmişdir/ //Kommunist.- 1926.- 26 fevral (№ 49).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

209. Türkoloji qurultayına yeni nümayəndələr: /Moskva Şərqiyyat muzeyi tərəfindən Genço yoldaş, Yakudoloji institutu tərəfindən akademik Şerba gəlmişdir/ //Kommunist.- 1926.- 26 fevral (№ 49).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

210. Türkoloji qurultayına yeni nümayəndələr: Tatarıstan Maarif Komissarlığı tərəfindən Dağırov yoldaş gəlmişdir //Kommunist.- 1926.- 26 fevral (№ 49).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

211. Türkoloji qurultayında sərgilər: /Türk mətbuatının 50 illiyi münasibətilə/ //Kommunist.- 1926.- 2 mart (№ 52).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

212. Türkoloji qurultayını çağıran təşkilat komissiyası plenumunun iclası:/Türkoloji qurultay ərəfəsində/ //Kommunist.- 1926.- 5 yanvar (№ 4).- S. 3.- (Ərəb qrafikasında).

213. Yakovlev N. Professor Yakovlevin məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayın 2 mart axşam iclasında əlifba quruluşunun əsasları haqqında/ //Yeni fikir.- 1926.- 4 mart (№ 1031).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

214. Yeni əlifba və M.F.Axundov //Dan ulduzu.- 1926.- № 10.- S. 49-51.- (Latin qrafikasında).

215. Yeni əlifba haqqında qərar: /Birinci Türkoloji qurultay/ //Kommunist.-1926.- 5 mart (№ 55).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

216. Yeni türk əlifbası haqqında qətnamə: /Birinci Türkoloji qurultayında/ //Yeni fikir.- 1926.- 6 mart (№ 103).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

217. Yeni türk əlifbasının gedişi //Yeni yol.- 1926.- 10 aprel.

218. Yunis N. Türkiyədə yeni əlifba məsələsi //Dan ulduzu.- 1926.- № 10.- S. 51-53.- (Latin qrafikasında).

219. Zeynallı H. Zeynallı yoldaşın məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayın 2 mart səhər iclasında türk dilləri üçün istilah terminində vahid üsul və prinsiplərin qəbul edilməsi, bu prosesdə türk kəlmələrinə üstünlük verilməsi haqqında/ //Kommunist.- 1926.- 4 mart (№ 54).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

220. Zeynalov F. Zeynalovun məruzəsi: /Birinci Türkoloji qurultayın 2 mart iclasında elmi istilah sistemi haqqında/ //Yeni fikir.- 1926.- 4 mart (№ 1031).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

221. Zifeld A. Zifeld yoldaşın məruzəsi: İstilah prinsipləri: /Birinci Türkoloji qurultayın 2 mart səhər iclasında/ //Yeni fikir.- 1926.- 4 mart (№ 1031).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

222. Zifeld A. Zifeld yoldaşın məruzəsi: Birinci Türkoloji qurultayın 2 mart səhər iclasında: /Türk dilləri üçün elmi istilah, ixtisar edilmiş kəlmələr və türk ədəbi dilinin islah edilməsi məsələləri haqqında/ //Kommunist.-1926.- 4 mart (№ 54).- S. 2.- (Ərəb qrafikasında).

1927

223. Ağçuqraqlı H. Yazılar tarixindən //İləri.- 1927.-№ 3.- S. 20-29.- (Tatar dili, ərəb qrafikasında).

224. Ağamalıoğlu S. İki ümid //Yeni fikir.- 1927.- 16 yanvar

225. Ağamalıoğlu S. Oktəbir Revolyusyasının (inkilabının) nəticələrindən: Yeni əlifba məsələsinin Azərbaycanda fikir tarixindən //«Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.- 1927.- 7 noyabr.- S.4-6.- (Latin qrafikasında).

226. Ağazadə F. İki əlifbanın birləşməsi: /Birinci Türkoloji qurultayının qərarlarının əlifba komitəsinin həyata keçirməsi haqqında/ //Maarif və mədəniyyət.- 1927.-№ 6 (41).- S. 34-36.- (Ərəb qrafikasında).

227. Ağazadə F. Vahid imlamız olmalıdır: /Mədəniləşmək işində ədəbi dilin yaradılması haqqında/ //«Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.- 1927.-7 noyabr.- S. 29-32.- (Latın qrafikasında).

228. Ağazadə F. Yeni əlifbanın Şərqdəki nəticələri, savadsızlığın ləğv edilməsində yeni əlifba məktəblərindəki göstəricilər haqqında //«Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.-1927.- 7 noyabr.- S. 10-12.- (Latın qrafikasında).

229. Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi və Xalq Komissarlar Şurasının «Yeni türk əlifbasını yaymaq tədbirləri haqqında» qərarı: /ASMIK sədri Ağamalıoğlu, Xalq Komissarlar Şurası sədri Q.Musabəyov, katib Ə.Məmmədov.- 1927.- 18 iyun.

230. Baydar-Ovalı. Kımda yeni əlifba: Türkoloji qurultayına qədər yeni əlifbanın yürüş xətti haqqında //«Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.- 1927.- 7 noyabr.- S. 26-28.- (Latın qrafikasında).

231. Çobanzadə B. İmla konfransı: Dil ilə imlanın münasibəti, imlada ümumi əsaslar, məktəblərdə həyata keçirilməsi haqqında //«Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.- 1927.- 7 noyabr.- S. 40-43.- (Latın qrafikasında).

232. Çobanzadə B. Yeni əlifba cəbhəsinin qarşısında duran elmi vəzifələr: Əlifbanın dəyişməsi yalnız şəkil və texnika deyil, bütün mədəni dövrün dəyişdirilməsi məsələsidir //«Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.- 1927.- 7 noyabr.- S. 80-90.- (Latın qrafikasında).

233. Həkov V. Tatar Edebiy telenen sovyet çağında üyeşe.- Kazan, 1985.- S. 143-148.- /Burada G.Rehimin «Bereñçe Tyurkologiya Korıltayı. Hem İmla Nigezlere» (1927) verilib.- (Tatar dilində).

234. İmanov H. Birinci Türkoloji Qurultayı: Türkoloji Qurultayı tərəfindən çıxarılan qərarların nəticələri haqqında // «Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.- 1927.- 7 noyabr.- S. 13-14.- (Latın qrafikasında).

235. Quba qəzasında yeni hürufat //Yeni yol.- 1927.- 12 iyul.

236. Məhəmməd Kərim. Dağıstan və Şimali Kafkasda yeni əlifba //«Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.- 1927.- 7 noyabr.- S. 19-20.- (Latın qrafikasında).

237. Nəzirov. Yeni türk əlifbası və onun müvəffəqiyyətləri: /Yeni əlifbanın türk-tatar xalqlarının mədəni inkişafında açdığı perspektivlər haqqında/ //«Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.- 1927.- 7 noyabr.- S.15-16.- (Latın qrafikasında).

238. Rəməyef. Tatarıstan yeni tatar əlifba cəmiyyəti «Janalif»: /Yeni əlifba cəmiyyətinin fəaliyyəti haqqında/ //«Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.- 1927.- 7 noyabr.- S. 17-18.- (Latın qrafikasında).

239. Səədullayev M.Q. Yeni əlifba komitəsi və onun fəaliyyəti // «Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.- 1927.- 7 noyabr.- S. 23-25.- (Latın qrafikasında).

240. Şıxzaman. Türkmənistanda yeni türk əlifbası //«Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.- 1927.-7 noyabr.- S. 21.- (Latın qrafikasında).

241. Tatibekov. Qırğızıstanda yeni əlifba //«Yeni yol» qəzetəsinə əlavə.- 1927.-7 noyabr.- S. 22.- (Latın qrafikasında).

242. Yeni əlifba cəbhəsində //Yeni fikir.- 1927.- 6 fevral.

243. «Yeni yol». Oktyabr inqilabının on illik bayramı münasibətilə: Azərbaycan Yeni türk əlifba komitəsi orqanı.-1927.- 7 noyabr.

1929

244. Çobanzadə B. Kazan plenumunun nəticələri //Maarif işçisi.- 1929.- № 1 (41-42).- S. 65-69.

1932

245. Musabəyo Q. Mədəni işin 10 illiyi //Yeni yol.- 1932.- 21 oktyabr.

1964

246. Ülken Hilmi Ziya. Prof.Ali Turanın (Hüseynzadə) 1926-da Bakıda toplanan Birinci Türkoloji Konqresinde aldığı notlardan //X Türk Dil Kurultayında okunan Bilimsel Bilairiler 1963 /TDK Yayınları.- Ankara, 1964.- S. 143-147.

1966

247. Abdullayev A. 1920-ci ildən sonra məktəblərimizdə Azərbaycan dilinin mövqeyi və tədrisinə dair qeydlər //Abdullayev A. Azərbaycan dilinin tədris tarixindən.- Bakı, 1966.- S.300-325.

1969

248. Hacıyev M. Bakıda Ümumittifaq konfransı //Azərbaycan müəllimi.- 1969.- 22 oktyabr.

1979

249. Köprülü O. İlk Milletlərarası Türkoloji Konqresi Təşəbbüsü //I Milletlərarası Türkoloji Konqresi: Tebliğlər.-İstanbul, 1979.- S. 185-188.

1980

250. Baharlı M. Mirzə Fətəli Axundovun əlifba dərsləri //Azərbaycan gəncləri.- 1980.- 23 oktyabr.

1984

251. Kocaoğlu T. Azeri Bilgini Halid Saidin Türk lehcelərinin karşılaştırmalı qrameri // Tarih incelemeleri.- 1984.- № 2.- S. 349-359.

1988

252. Axundov M.F. Köhnə islam əlifbasını dəyişdirmək barədə kolonel Mirzə Fətəli Axundzadənin keçən il əlahəzrət İran Şahənşahının Maarif Nazirliyinə göndərdiyi izahatın surəti //Axundov Mirzə Fətəli. Əsərləri: 3 cildə.- Bakı, 1988.- C. 2.- S. 274-287.

253. Yəqubi Ə. «Əlifbəyi-cədid» ilk əlifba dərslidirmi? //Azərbaycan məktəbi.- 1988.- № 4.- S. 56-59.

1991

254. Həsənlı.C. Türk-tatar tarixinin fədaکار tədqiqatçısı:Türkoloq Əziz Qubaydulinin yaradıcılığı və Birinci Türkoloji Qurultaydakı fəaliyyəti haqqında/ // Həsənlı.C. «Ağ ləkə»lərin qara kölgəsi.- Bakı, 1991.- S.177-196.

255. Quliyev Ə. Xalid Səid //Ana sözü.- 1991.- № 4-6.- S. 55-57.

256. Məmmədov A. Axırncı çörək yerim beynimdi //Aydınlıq.- 1991.- 10 avqust.

1992

257. Şimşir Bilal N. Türk yazı Devrimi.- Ankara, 1992.- S. 3-180.

258. Xudiyev N. Türk dili qurultayı //Aydınlıq.- 1992.-

5 iyun.

1993

259. Bünyadov. Z. Elm qırımı. Fəciə: / Repressiyaya məruz qalmış türkoloq alimlər haqqında/ //Bünyadov Z. Qırmızı terror.- Bakı, 1993.- S. 80-95, 141-199.

1996

260. Babayev. A. Yeni əlifba məsələsi //Babayev A. Azərbaycan dilçiliyinin tarixi.- Bakı, 1996.- S. 145-173.

261. Hacıyev T. Bakı 1926 və 1996-cı illərdə türkologiyanın diqqət mərkəzində //Yeni Müsavat.- 1996.- 17-19 dekabr.

262. Nərimanoğlu Kamil Vəli. Ortaq türk dili bu günün zərurəti, sabahın gerçəyidir //Yeni Müsavat.-1996.- 17-19 dekabr.

1998

263. Babayev A. Bəkir Çobanzadənin yeni Azərbaycan əlifbası və orfoqrafiyası uğrunda mübarizəsi //Babayev A. Bəkir Çobanzadə.- Bakı, 1998.- S. 50-77.

2005

264. Eren Hasan. Bekir Sıtkı Çobanzade //Türk dili.- 2005.- Ocak.- № 649.- S. 35-38.

265. Turan Azər. Birinci Türkoloji Qurultay - 80: /I Türkoloji qurultay haqqında/ //Ədəbiyyat qəzeti.- 2005.- 17 noyabr.

2006

266. Anar. Fərəh, ümid, faciə: Birinci Türkoloji Qurultay haqqında düşüncələr //Ədəbiyyat qəzeti.- 2006.- 10 mart (№ 10).- S.1-2.- (Latin qrafikasında).

267. Aysel. «Addım-addım Qafqazlar»da: Türkoloji Qurultay: /TRT-nin Bakı təmsilçiliyinin hazırladığı «Addım-addım Qafqazlar» proqramı haqqında//Ekspress.- 2006.- 28 fevral.- S.13.

268. 80 il əvvəlın türkologiya söhbətləri: I Bakı Türkoloji qurultayının stenogram materialları /Çevirənlər: Kamil Vəli Nərimanoğlu, Ə.Ağakışiyev.- 525-ci qəzet.- 2006.- 27 yanvar; 4, 11, 18, 25 fevral.

269. Nəbiyev B. Birinci Türkoloji qurultayda ədəbiyyat məsələləri //Ədəbiyyat qəzeti.- 2006.- 13 yanvar.

270. Nərimanoğlu Kamil Vəli. I Bakı Türkoloji qurultayı: Bildiklərimiz, bilmədiklərimiz //Azadlıq.- 2006.- 28 fevral.

271. Nərimanoğlu Kamil Vəli.1926-cı il I Bakı Türkoloji qurultayı haqqında söz //525-ci qəzet.- 2006.- 20 yanvar.

272. Veysəlov F. 80 il əvvəl və sonra: /Birinci Türkoloji qurultayın 80 illiyi münasibətilə müəlliflə söhbət//Azadlıq.- 27 fevral, 2006.

Rus dilində

1924

273. Samoyloviç A. Noviy tureükiy alfavit: /Pisğmo iz Azerbaydjana//Noviy Vostok.- M., 1924.- № 5.- S.388-391.

1925

274. Çobanzadə B. Törkoloqiçeskiy scezd: /Rezöme doklada proçitannoqo na zasedanii Törkoloqiçeskiy seküii Obhestva//İzv.Ob-va obsledovaniə i izuçeniə Azerbaydjana.- 1925.- № 1.- S.101-103.

275. Əkovlev N. Problemi naiionalğnoy pisğmennosti vostoçnix narodov SSSR //Noviy Vostok.-M., 1925.- № 10-11.- S.234-235.

1926

276. Aqamalı-oqlı. K predstoəhemu törkoloqiçeskomu scezdu v Azerbaydjane //Noviy Vostok.- M., 1926.- № 10-11.- S.216-218.

277. Borozdin İ.N. Solxam: /Na osnove doklada na I törkoloqiçeskom scezde//Noviy Vostok.- M., 1926.- № 13-14.- S. 271-301.

278. Jirkov L. K reforme alfavitov Vostoçnix narodnostey //Noviy Vostok.- M., 1926.- № 10-11.- S.223-235.

279. İmanov Q. Krımskiy fonetiçeskiy alfavit //İzv.Ob-va obsledovaniə i izuçeniə Azerbaydjana.-1926.-№ 2.- S.122-127.

280. Korolğkova. Latinskiy alfavit v Turüii //Noviy Vostok.- M., 1926.- № 13-14.- S.457-458.

281. S.V. Perviy vsesoözniy törkoloqiçeskiy scezd //Noviy Vostok.- M., 1926.- № 12.- S.334-341.

282. Törəkulov N. K voprosu o latinizaüii törkskix alfavitov //Noviy Vostok.- M., 1926.- № 10-11.-S.219-222.

1927

283. Aqamalı-oqlı. Rubikon pereyden //Kulğtura i pisğmennostğ Vostoka.- Kn. II.- Baku, 1927.- S.3-5.

1928

284. A.A. II Plenum VÇK novo-törkskoqo alfavita, 13-18 ənvarg, 1928 q. Taşkent //Noviy Vostok.- M., 1928.- № 20-21.- S.489-493.

285. Aliev U. «Kulğturnaə revolöüiə i latinizaüii» //Kulğtura i pisğmennostğ Vostoka.- Kn. III.- Baku, 1928.-S.22-50.

286. Kamçin A. K voprosu o neobxodimosti provedeniə unifiüirovannoqo novoqo törksoqo alfavita v Zakavkazğe //Kulğtura i pisğmennostğ Vostoka.- Kn. II.-Baku, 1928.- S.31-33.

287. Kulğbeterov V. İtoqi 2-qo Plenuma Vsesoöznoqo Üentralğnoqo Komiteta novoqo törksoqo alfavita i oçerednie zadaçi dlə vvedeniə gtoqo alfavita //Kulğtura i pisğmennostğ Vostoka.- Kn. II.- Baku, 1928.- S.6-21.

288. Laroş E. K voprosu o latinizaüiii alfavita v Turüii // Kulğtura i pisğmennostğ Vostoka.- Kn. II.- Baku, 1928.- S. 34-42.

289. Polivanov E. Osnovnie formi qrafiçeskoj revolöüii v tureükix pisğmennostəx SSSR //Noviy Vostok.- M., 1928.- № 23-24.- S. 314-330.

290. Postanovlenie Üentralğnoqo Komiteta i Soveta Narodnix Komissarov Soöza SSSR: O novom latinizirovannom alfavite naroda arabskoy pisğmennosti Soöza SSR //Kulğtura i pisğmennostğ Vostoka.- Kn. V.- Baku, 1928.- S.1-11.

291. Samoyloviç A. Pervaə Azerbaydjanskaə konferenüiə po orfoqrafii. 25-2 əнварə, 1928 //Noviy Vostok.- M., 1928.- № 20-21.- S. 493-494.

1929

292. S.Ş. Reforma alfavita v Turüii //Noviy Vostok.- M., 1929.- № 25.- S. 249-257.

2006

293. Baraxov İ.N. İtoqi 1-qo Vsesoöznoqo törkoloqiçeskoqo sçezda, 26 fevralğ – 6 mart 1926q. //Kaspi.- 2006.- 23-24 fevralə.

Başqa dillərdə

1926

294. Radebold W. Die Türkvolkertagung in Baku //Mitteilungen der deutsche – Türkischen Vereinigung.-1926.- Nr.5.- S. 143-162.- (Alman dilində).

295. Witter P. Der erste Kongress der Türkischen Völker //Berliner Börsen – Courier.- 1926.- Nr.173.- 15 april.- (Alman dilində).

927

296. Menzel T. Der Türkologische Kongress, Baku 1926 // Der İslam.- 1927.- № 16.- (Alman dilində).

1941

297. Rypka. Memoriam Theodor Menzel.- Praga.- 1941.

1993

298. Baldauf Ingeborg. Schriftreform und Schriftwechsel bei den Muslumischen Ruzland und Sowjettürkent (1850-1937) //Ein Symptom İdeengeschichtlicher und Kultur politischer Entwicklungen.-Budapest.- 1993.

299. Stein H. Die Entwicklung Türkologischer Forschung und Lehre an der Universität.- Leipzig.- (Alman dilində).

KÖMƏKÇİ GÖSTƏRİCİ

MÜƏLLİFLƏRİN ƏLİFBƏ GÖSTƏRİCİSİ

- Abdullayev A. 247
Ağamalıoğlu.S. ....6, 7, 49, 65, 66, 67, 68, 224, 225.
Ağayev Ə. 15
Ağazadə F. .... 3, 4, .9, 43, 64, 226, 227, 228.
Ağçuqraqlı H. 223
Axundov M.F. 252
Axundov R. 13
Axundzadə S. 4
Anar. 266
Atatürk M.K. 21
Aşmarin N. İ. ....50, 69.
Aysel. 267
Ayvazov H.S. 70
B.M. 72
Babayev A. .... 28260, 263.
Baharlı M. 250
Bartold V. ....51, 73, 74.
Baydar-Ovalı. 230
Baytursun Ə. ....75, 76.
Borozdin İ. N. ....83, 84, 85.
Bünyadov. Z. 259
Camaləddinov N. 86
Cəbiyev H. 87
Coze P. 53
Çiçerin. 88
Çobanzadə B. .... 5, 8, 9, 47, 52, 89, 90, 91, 92, 93, 984, 95, 96, 97, 98, 231, 232, 244.
Çursin Q. ....99, 100, 101.
Dərviş (Teryaqulov). 102
Dimanşteyn S. 103
Eren Hasan. 264
Ədib. 54
Əlizadə N. 108
Əliyev. 105
Əliyev Ö. 106, 107
Əfəndizadə C. 104
Əhməd C. 55
Genqo A. 109, 110
Hakov V. 233
Hacıyev M. 248
Hacıyev T. 261
Həsənli C. 254
Hüseynov M. 111
Hüseynzadə Ə.B. .... 22, 112, 113, 114.
Xalid Səid. 10
Xəlilov B. 24, 25

Xudiyev N. 258
 İbrahimov Ə. ....115, 116.
 İmanov H. 117, 234
 Jirkov L. İ. ....119, 118.
 Katonov N. 120
 Kazımzadə A. 56
 Kərimov Ə. 121
 Kocaoğlu T. 251
 Korkmaz Z. 18
 Köçərli Firidunbəy. 11
 Köprülü O. 249
 Köprülüzadə M. F. ....57, 123, 124, 125, 126, 127, 128.
 Qəhrəmanlı N. 27
 Qubaydullin Q. 131, 132
 Quliyev Ə. 255
 Quliyev M. 133, 134
 M. 138
 Malov S. Y. ....139, 140.
 Mahmudbəyov M. 40, 41
 Mesarış Y. ....141, 142.
 Məhəmməd Kərim. 236
 Məhəmmədzadə C. ....143, 144, 145.
 Məhəmmədzadə X. 146
 Məmmədquluzadə C. 14
 Məmmədov A. 256
 Məmmədov M. 12
 Məmmədzadə M. 4, 42
 Məsud A. 147
 Mostafin R. 44
 Musabəyov Q. 148, 245
 Mümtaz S. 149
 N.N. 59
 N.R. 150
 Naqovitsen İ.A. 151
 Nazim Ə. 60
 Nemet Y. ....153, 154.
 Nəbiyev B. 269
 Nəcəfov R. ....155, 156.
 Nərimanoğlu Kamil Vəli .... 262, 270, 271.
 Nərimanov N.....1
 Nəzirov Y. ....157, 237.
 Nəzmi M. 158
 Novruzov Ş. 16
 Odabaşı H. 159
 Oldenburq S.F. ....160, 161, 162.
 Ordubadi M.S. 48
 Pavloviç M. ....164, 165, 166, 167, 168, 169, 170.
 Poppe N. ....61, 171, 172.
 R..S. 173

Remeyef. 238
Rəsulzadə M.Ə. .... 19, 20, 26.
Riskulov. 174
Rudenko S.İ. 175
Samoyloviç A. ....46, 178, 179.
Safarastyan A. ....176, 177.
Səədullayev M.Q. 239
Sızdıqova R. 17
Süleyman Riza. 180
Şaxtaxtinski M. S. 2
Şarafov Ə. 181
Şərba L. ....182, 183.
Şərqli. 184
Şıxzaman. 240
Şimşir Bilal N. 257
Şturba L. 185
Tağızadə A. 186, 187
Tatibekov. 241
Turan Azər. 265
Turyaqulov N. ....188, 189.
Ülken Hilmi Ziya. 246
Veysəlov F. 272
Yakovlev N. 213
Yəqubi Ə. 253
Yunis N. 218
Zeynalı H. 219
Zeynalov F. 220
Zifeld A. 221
Zifeld A. 222
Zifeldt A. 63

RUS DİLİNDƏ

A.A. 284
Aqamalı-oqlı. 276, 283
Aliyev U. 285
Atatörk M.K. 35
Aşnin F.D., Alpatov V.M., Nasilov D.M. 39
Baraxov İ.N. 293
Borozdin İ.N. 277
Jirkov L. 278
İmanov Q. 279
Kamçin A. 286
Kononov A.N. 36
Korolğkova. 280
Kulğbeterov V. 287
Laroş E. 288
Polivanov E. 289
S.V. 281

S.Ş. 292
Samoyloviç A. 273, 291
Törəkulov N. 282
Çobanzade B. 274
Şaxtaxtinskiy M. S. 29
Ödakin A. 38
Əkovlev N. 275
Əkubova Q.K. 37

BAŞQA DİLLƏRDƏ

Baldauf İngeborq. 298
Menzel T. 296
Radebold W. 294
Рырка. 297
Stein H. 299
Witter P. 295

SƏRLÖVHƏLƏRİN ƏLİFBƏ GÖSTƏRİCİSİ

«Addım-addım Qafqazlar»da..... 267
Axırını çörək yerim beynimdi..... 256
Axmet Baytursinov.....17
Akademik Bartoldun məruzəsi.....73, 74
Akademik Oldenburq ilə müsahibə.....160
Akademik Oldenburqun məruzəsi.....161
Akademik Oldenburqun təbrik nitqi.....162
Ana dili üsulları haqqında qərar.....185
Atatürk və Türk dili.....18
Aydın 28-də axşam iclası.....89
Azəri Bilgini Halid Saidin Türk lehcelərinin karşılaştırmalı qrameri 251
Azərbaycan müəllimlər konfransı.....71
Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi və Xalq Komissarlar Şurasının «Yeni türk əlifbasını yaymaq tədbirləri haqqında» qərarı..... 229
Azərbaycanın mədəniyyət tarixi nasıl yazıla bilir.....57
Baytursun yoldaşın əlavə məruzəsi.....75
Baytursunun məruzəsi.....76
Bakı 1926 və 1996-cı illərdə türkologiyasının diqqət mərkəzində..... 261
Bakıda Ümumittifaq konfransı 248
Bekir Sıtkı Çobanzade..... 264
Bəkir Çobanzadənin yeni Azərbaycan əlifbası və orfoqrafiyası uğrunda mübarizəsi..... 263
I Bakı Türkoloji qurultayı..... 270
Birinci Beynəlxalq türkoloji qurultay.....24
Birinci Türkoloji Qurultay - 80..... 265
Birinci Türkoloji Qurultay.....77, 78, 79, 80, 81, 82
Birinci Türkoloji qurultayda ədəbiyyat məsələləri..... 269
Birinci Türkoloji Qurultayı 234
Birinci Türkoloji qurultayın 2 mart səhər iclası.....153
Birinci Türkoloji qurultayın ikinci iclası.....175

Birinci türkoloji qurultayın açılışı münasibətilə təbrik nitqi.....	65
Bolşeviklərin Şərqi siyasəti.....	20
Cəbiyev yoldaşın təbrik nitqi.....	87
Çobanzadə yoldaşın məruzəsi.....	90
Çobanzadə yoldaşın nitqi.....	91
Çursin yoldaşın məruzəsi.....	99
Dağıstan və Şimali Kafkasta yeni əlifba.....	236
Dərviş (Teryaqulov). Əlifba məsələsi nasıl həll edilməli.....	102
Elimizin və elmimizin soyqırımı.....	28
Elm qırımı. Fəciə.....	259
Elmlər akademisi və yeni əlifba.....	60
Elmdən və tarixdən.....	6
Ədəbiyyatımızda «Nəvai» təsiri.....	149
Əlifba məsələsi haqqında məruzə.....	146
Əlifbanın dil yanlışlıqlarına təsiri.....	43
«Əlifbayi-cədid» ilk əlifba dərslidirmi.....	253
Əlimcan İbrahimov yoldaşın təbrik nitqi.....	115
Əlişir Nəvainin 500 illiyi.....	122
Ərəb hərflərini nə üçün təslayırım.....	86
Ərəb əlifbası can çəkişməsi.....	121
Əsərləri.....	14, 19, 26.
Fərəh, ümid, fəciə.....	266
Fərhad Ağzadənin pədaqoji görüşləri.....	15
80 il əvvəl və sonra.....	272
80 il əvvəlın türkologiya söhbətləri	268
Hüdüd kiçildi.....	66
Hüseynov yoldaşın Birinci Türkoloji qurultayda təbrik nitqi.....	111
Xalid Səid.....	255
İbrahimov yoldaşın məruzəsi.....	116
İki əlifbanın birləşməsi.....	226
İki mədəniyyət.....	7
İki ümid.....	224
İlk Milletlərarası Türkoloji Konqresi Təşəbbüsü.....	249
İmla konfransı	231
İmla məsələsi və onu həll etmək yolları.....	176
İnqilabı axıra kimi aparmalıdır.....	155
Kazan plenumunun nəticələri	244
Katonov yoldaşın təbrik nitqi.....	120
Kitabi-Divani-lüğət-ət-türk.....	53
Köhnə islam əlifbasını dəyişdirmək barədə kolonel Mirzə Fətəli Axundzadənin keçən il əlahəzrət İran Şahənşahının Maarif Nazirliyinə göndərdiyi izahatın surəti.....	252
Köhnə-yeni əlifba.....	27
Kırım nümayəndələri ilə müsahibə.....	129
Krımda yeni əlifba.....	230
Köprülzadənin məruzəsi.....	123
Köprülzadə Fuad Bəy Bakıda.....	58
Qərbin iki dastanında türk.....	22
Qırğızıstan nümayəndələri ilə müsahibə.....	130
Qırğızıstanda yeni əlifba	241
Quba qəzasında yeni hürufat.....	235

Qubaydulın yoldaşın məruzəsi.....	131
Qubaydulının məruzəsi.....	132
Quliyev yoldaşın nitqi.....	133
Qurultayın yeni türk əlifbası haqqındakı qərarı.....	137
Qurultayın son iclası.....	136
Qurultayın ən qızğın məsələsi: Əlifba haqqında.....	135
Macar alimi Nemetin təbriki.....	154
Mədəni işin 10 illiyi	245
Məhəmmədzadə yoldaşın məruzəsi.....	143
Məhəmmədzadənin məruzəsi.....	144
1926. Bakü Türkoloji Konqresinin 70 yıl dönümü toplantısı	23
1926-cı il I Bakü Türkoloji qurultayı haqqında sözlər.....	271
1920-ci ildən sonra məktəblərimizdə Azərbaycan dilinin mövqeyi və tədrisinə dair qeydlər	247
Mirzə Fətəli Axundovun əlifba dərslisi	250
Musabəyov yoldaşın nitqi.....	148
Naqovitsen yoldaş ilə müsahibə.....	152
Nə üçün ərəb əlifbası türk dilinə yaramır.....	3
Nə üçün türk əlifbasını qəbul etdik.....	180
Nərimanov və ana dili.....	12
Nəsimi haqqında.....	124
Nəvai-dilçi.....	92
Nutuk.....	21
Okтябрь Revolyusiyasının (inkilabının) nəticələrindən.....	225
Ortaq türk dili bu günün zərurəti, sabahın gerçəyidir.....	262
Ölkəşünaslıq haqqındakı məruzəyə aid arzular.....	163
Ömər Əliyev yoldaşın məruzəsi.....	106
Pavloviç ilə müsahibə.....	164
Pavloviç yoldaşın məruzəsi.....	165
Pavloviç yoldaşın nitqi.....	166
Pavloviç yoldaşın nitqi.....	167
Pavloviç M. Ümumittifaq Türkoloji qurultayı və türk xalqları.....	170
Prof.Ali Turanın (Hüseynzadə) 1926-da Baküdə toplanan Birinci Türkoloji Konqresində aldığı notlardan	246
Professor Aşmarinin əlavə məruzəsi.....	69
Professor Borozdin ilə müsahibə.....	83
Professor Borozdinin nitqi.....	84
Professor Borozdinin nitqi.....	85
Professor Çobanzadə ilə müsahibə.....	93
Professor Çobanzadənin «Türkolojinin yekunları» mövzusunda mühazirəsi haqqında.....	47
Professor Çobanzadənin məruzəsi.....	94, 95, 96
Professor Çursinin məruzəsi.....	100
Professor Əli Bəy Hüseynzadənin nitqi.....	112
Professor Genqonun məruzəsi.....	109, 110
Professor Jirkovun məruzəsi.....	118
Professor Jirkovun nitqi.....	119
Professor Köprülüzadə ilə müsahibə.....	125, 126, 173
Professor Köprülüzadənin məruzəsi.....	127
Professor Köprülüzadənin nitqi	128

Professor Malovun əlavə məruzəsi.....	139
Professor Malovun məruzəsi.....	140
Professor Mesapoş ilə müsahibə.....	141
Professor Mesaroşun məruzəsi.....	142
Professor Pavloviç ilə müsahibə.....	168
Professor Poppenin məktubu.....	61
Professor Poppenin məruzəsi.....	171, 172
Professor Samoyloviç birinci Türkoloji qurultayı haqqında.....	72
Professor Samoyloviçin məruzəsi.....	178, 179
Professor Şerbanın məruzəsi.....	182, 183
Professor Yakovlevin məruzəsi	213
Reis Dantov.....	44
Rusiya Xalq Maarif komissarlığı adından Naqovitsen yoldaşın təbrik nitqi.....	151
Sabir kitabxanasının ümumi iclasında: «Türkoloji Qurultayın əhəmiyyəti» mövzusunda məruzəsi.....	67
Seçilmiş əsərləri.....	11, 13
Sövti Şərq əlifbası.....	2
Stenoqrafiya komissiyasının qətnaməsi.....	101
Şarafov yoldaşın məruzəsi.....	181
«Şərqi rus»un çağırışı.....	16
Şıxzaman. Türkmənstanda yeni türk əlifbası	240
Tatar Edebiy telenen sovyet çağında üyşe.....	233
Tatarıstan yeni tatar əlifba cəmiyyəti «Janalif»	238
Təbrik teleqrafları.....	107
Təbrik teleqrafları.....	190
Təbrik teleqrafı.....	88
Təşkilat komissiyasının qərarı.....	191
Turyaqulovun məruzəsi.....	189
Turyaqulovun əlavə məruzəsi.....	188
Türk Azərbaycan dilinin müxtəsər sərf nəhvi.....	1
Türk dili.....	8
Türk dili və ədəbiyyatı tədrisi üsulu.....	5
Türk dili və onun imlası.....	184
Türk dili qurultayı.....	258
Türk dilində elmi birlik.....	147
Türk dilləri imlası haqqında qərar.....	105
Türk dillərində istilahlı haqqında.....	159
Türk dillərinin elmi istilahlı sistemi məsələsi haqqında.....	192
Türk dillərinin tədqiqi və türk dillərinin başqa dillər ilə rəbitəsi haqqındakı məruzələr üzərinə çıxarılmış qərar.....	193
Türk qrameri.....	9
Türk yazı Devrimi	257
Türk xalqlarının mədəni birliyinə doğru ilk ciddi addım.....	150
Türkiyə latın əlifbasını qəbul etmək üzrədir.....	138
Türkiyədə yeni əlifba məsələsi.....	218
Türkiyədə latın əlifbası.....	194
Türkmənistan nümayəndələri ilə müsahibə.....	195
Türkologiyanın intibahlı dövrü.....	25
Türkoloji və türklər.....	186

Türköloji qurultay qarşısında müəllif ilə müsahibə.....	169
Türköloji qurultay lazımdır.....	46
Türköloji qurultay münasibətilə Dövlət Darülfünun Politexnikum və İşçi fakültəsi tələbələrinin ümumi iclası	200
Türköloji qurultay münasibətilə.....	51
Türköloji qurultay ətrafında	198
Türköloji qurultay ətrafında	199
Türköloji qurultay ətrafında professor Əli Bəy Hüseynzadə ilə müsahibə	113
Türköloji qurultay ətrafında.....	196
Türköloji qurultay ətrafında.....	197
Türköloji qurultay ətrafında.....	68
Türköloji qurultay.....	55
Türköloji qurultay.....	62
Türköloji qurultaya hazırlıq	201
Türköloji qurultaydan.....	177
Türköloji qurultayı bizə nə verə bilər.....	49
Türköloji qurultayı və sərf-nəhv məsələsi.....	202
Türköloji qurultayı münasibətilə.....	54
Türköloji qurultayı haqqında bir neçə kəlmə.....	50
Türköloji qurultayı.....	52
Türköloji qurultayın yekunları haqqında.....	114
Türköloji qurultayın yekunları.....	134
Türköloji qurultayın təşkili.....	59
Türköloji Qurultayına Özbəkistan nümayəndələri	205
Türköloji qurultayına dair.....	63
Türköloji qurultayına yeni nümayəndələr	208
Türköloji qurultayına yeni nümayəndələr	210
Türköloji qurultayına yeni nümayəndələr.....	206
Türköloji qurultayına yeni nümayəndələr.....	207
Türköloji qurultayına yeni nümayəndələr.....	209
Türköloji qurultayına Leninqrad nasıl hazırlanır.....	187
Türköloji qurultayına hazırlıq.....	108
Türköloji qurultayına gəlirlər	204
Türköloji qurultayına gələn əsərlər	203
Türköloji qurultayında yeni əlifba məsələsi.....	103
Türköloji qurultayında sərgilər	211
Türköloji qurultayını çağıran təşkilat komissiyası plenumunun iclası	212
Türköloji qurultayının birinci yekunları.....	97
Türköloji qurultayının müəllimlər üçün əhəmiyyəti.....	98
Türk-tatar tarixinin fədakar tədqiqatçısı	254
Türkcəmiz və latın hərfləri.....	158
Ümumədəbi türk dili məsələsi.....	104
Vahid imlamız olmalıdır.....	227
Yazılar tarixindən	223
Yazımız, dilimiz, ikinci ilimiz.....	40, 41
Yeni dövr.....	174
Yeni əlifba və ağ mühacirlərimiz.....	156
Yeni əlifba və M.F.Axundov	214
Yeni əlifba və türk xalqları.....	145

Yeni əlifba komitəsi və onun fəaliyyəti	239
Yeni əlifba məsələsi	260
Yeni əlifba tarixindən bir parça.....	64
Yeni əlifba haqqında Ayvazov yoldaşın nitqi.....	70
Yeni əlifba haqqında qərar	215
Yeni əlifba cəbhəsində	242
Yeni əlifba cəbhəsinin qarşısında duran elmi vəzifələr	232
Yeni əlifbanın şərə təsiri.....	48
Yeni əlifbanın Şərqdəki nəticələri, savadsızlığın ləğv edilməsində yeni əlifba məktəblərindəki göstəricilər haqqında	228
Yeni ərəb əlifbası.....	117
Yeni əlifba yollarında əski xatirə və duyğularım.....	10
Yeni türk əlifbası	4, 56
Yeni türk əlifbasının gedişi	217
Yeni türk əlifbası və onun müvəffəqiyyətləri	237
Yeni Türk əlifbası və onun müvəffəqiyyətləri.....	157
Yeni türk əlifbası haqqında qətnamə.....	216
Yeni hürufat məsələsi.....	42
«Yeni yol»	243
Yoldaş Nərimanovun məruzəsi.....	45
Zeynallı yoldaşın məruzəsi	219
Zeynalovun məruzəsi	220
Zifeld yoldaşın məruzəsi	222
Zifeld yoldaşın məruzəsi.....	221

NA RUSSKOM ƏZİKE

V borbe za noviy törksiy alfavit.....	30
Dokladı.....	31
İzbrannie reçi i vıseuplenie.....	35
İtoqi 1-qo Vsesoöznoqo törkoloqiçeskoqo scezda, 26 fevralğ – 6 mart 1926q.....	293
İtoqi 2-qo Plenuma Vsesoöznoqo Üentralğnoqo Komiteta novoqo törkskoqo alfavita i oçerednie zadaçi dlə vvedeniə gtoqo alfavita.....	287
K voprosu o latinizaüii alfavita v Turüii.....	288
K voprosu o latinizaüii törkskix alfavitov.....	282
K voprosu o neobxodimosti provedeniə unifüirovannoqo novoqo törkskoqo alfavita v Zakavkazğe.....	286
K predstaöhemu törkoloqiçeskomu scezdu v Azerbaydjane.....	276
K reforme alfavitov Vostoçnix narodnostey.....	278
Krımskiy fonetiçeskiy alfavi	279
«Kulğturnaə revolöüiə i latinizaüiə»	285
Latinskiy alfavit v Turüii	280
Noviy tureükıy alfavit.....	273
O latinskom alfavite.....	34, 36, 37
Osnovnie formı qrafiçeskoj revolöüi v tureükix pisğmennostəx SSSR	289
Pervaə Azerbaydjanskaə konferenüiə po orfoqrafii. 25-2 ənvarə, 1928	291
Perviy Vsesoözniy Törkoloqiçeskiy scezd.....	32, 33
Perviy vsesoözniy törkoloqiçeskiy scezd	281
I Plenum VÇK novo-törkskoqo alfavita, 13-18 ənvarğ, 1928 q.....	284

Postanovlenie Üentralġnoġo Komiteta i Soveta Narodnix Komissarov Soöza SSSR..... 290
 Problemi naüionalġnoy pişġmennosti vostoġnix narodov SSSR 275
 Repressirovannaə tÖrkoloġiə.....39
 Reforma alfavita v Turüii..... 292
 Rubikon pereyden..... 283
 Solxam 277
 TÖrkoloġiçeskiy scezd..... 274
 Uralo-altayskoe (tÖrko-monġolskoe) əziġoznanie.....38
 Fonetiçeskoe vostoġnoe pişġmo.....29

BAŞQA DİLLƏRDƏ

Der erste Kongress der Türkischen Völker..... 295
 Der Türkologische Kongress, Baku 1926..... 296
 Die Entwicklung Türkologischer Forschung und Lehre an der Universität..... 299
 Die Türkvölkertagung in Baku..... 294
 Memoriam Theodor Menzel..... 297
 Schriftreform und Schriftwechsel bei den Muslumischen Ruzland und Sowyettürkent (1850-1937) 29

T rtib il r: prof.: Kamil V li N rimanođlu
 .AđakiŐiyev
S.Abdullayeva

Redaktor: M.V liyeva